

School Ondersteunings- plan

1.ONZE UITGANGSPUNTEN	3
1.1 ONS PEDAGOGISCH KLIMAAT.....	3
1.2 DE ONDERWIJSKUNDIGE LIJN IN ONZE SCHOOL.....	3
2.DOEL VAN HET ONDERSTEUNINGSPLAN	4
1.1 ONZE VISIE OP ZORG	4
1.2 PASSEND ONDERWIJS EN VERSCHUIVING ZORG	4
3 DE LEERLINGENZORG OP ONZE SCHOOL	5
3.1 ONZE LEERLINGPOPULATIE	5
3.2 DE ALGEMENE ZORG.....	5
3.3 DE EXTRA ZORG.....	7
3.4 SPECIALE ZORG NA DIAGNOSTISCH ONDERZOEK	7
3.5 AANMELDING BIJ DE COMMISSIE ARRANGEREN (SWVPO2203)	8
3.6 SPECIALE ZORG IN DE SPECIALE SCHOOL VOOR BASISONDERWIJS (SBO)	8
3.7 LEERLINGEN MET SPECIFIEKE ONDERWIJSBEHOEFTE.....	8
3.8 MEER EN/OF HOOGBEGAAFDE LEERLINGEN	8
4. ZORG: SIGNALEREN EN HANDELEN	13
4.1 SIGNALEREN.....	13
4.2 DIAGNOSTICEREN.....	14
4.3 BEGELEIDEN.....	14
4.4 EVALUATIE	14
4.5 SIGNALEREN DYSLEXIE	14
4.6 ORTHO-PEDAGOGE.....	14
5. DE INRICHTING VAN DE ZORG.....	15
5.1 PLANMATIG WERKEN	15
5.2 HANDELINGSGERICHT WERKEN.....	15
5.3 HET STAPPENPLAN	16
5.4 VERANTWOORDELIJKHEDEN	18
5.5 VISIE ROL INTERNE BEGELEIDING.....	18
5.6 MIDDELEN.....	19
5.7 OUDERBETROKKENHEID	19
5.8 BORGEN VAN ZORG.....	20
6.DE DAGELIJKSE ZORG	21
6.1 ORGANISATIE IN DE GROEP	21
6.2 DIDACTISCH HANDELEN.....	21
6.3 PEDAGOGISCH KLIMAAT	22
6.4 ADMINISTRATIE.....	22
7. ZORG DOOR DE SCHOOL HEEN	23
7.1 OVERGANGSCRITERIA.....	23
7.2 NAJAARSKINDEREN	23
7.3 Externe instanties	18
8. DE ONTWIKKELING VAN ONZE ZORGKWALITEIT	25
8.1 ALGEMEEN	25
8.2 2019-2020	FOUT! BLADWIJZER NIET GEDEFINIEERD.
8.3 VANAF 2020.....	25

1. Onze uitgangspunten

OBS het Hoeltien locatie Oostenbrink is een openbare basisschool en verzorgt onderwijs aan kinderen van 4 t/m 12 jaar. Daarbij worden kinderen zoveel mogelijk in een doorgaande lijn begeleid in hun ontwikkelings- en leerproces. Op de school wordt onderwijs gegeven op algemene grondslag, dat wil zeggen: uitgaan van de gelijkwaardigheid van alle levensbeschouwelijke en maatschappelijke stromingen. Elke leerling kan vanuit zijn/haar levensbeschouwing een inbreng hebben met respect voor de opvattingen van de ander. Gelijkwaardigheid houdt ook in het accepteren van het anders-zijn. Iedereen binnen de school heeft het recht op anders-zijn en ontplooiing.

OBS het Hoeltien locatie Oostenbrink wil een open school zijn. Dat wil zeggen een ontmoetingsschool waar het onderwijs zo is ingericht dat zoveel mogelijk tegemoet gekomen wordt aan de ontwikkeling van kinderen. Dat willen we doen in een veilig schoolklimaat dat het welbevinden van kinderen bevordert en hun zelfvertrouwen verhoogt. Dit komt de prestatie ten goede. Om dit vorm te kunnen geven, werken we aan twee belangrijke begrippen:

1.1 Ons pedagogisch klimaat.

Door een positieve benadering willen we een veilige leeromgeving voor kinderen scheppen. Dit is de basis om goed te kunnen presteren. Dit willen we bereiken door:

- respect te hebben voor elkaar
- rekening te houden met elkaar, de anderen en de omgeving
- verschillen in prestatie, mening, karakter en uiterlijk te accepteren
- open en eerlijke omgangsvormen te hanteren
- een open communicatie te bevorderen

1.2 De onderwijskundige lijn in onze school.

We willen het onderwijs zoveel mogelijk afstemmen op de behoeften en mogelijkheden van de kinderen. Daarbij wordt de ontwikkeling van kinderen goed gevolgd, waardoor er een ononderbroken ontwikkelingslijn ontstaat. De school heeft daarvoor de volgende keuzes gemaakt:

- groepsgericht onderwijs, met veel aandacht voor de individuele leerling met als basis het zelfstandig werken.
- herhalen en verdiepen, oftewel herhalingsstof en extra stof zijn daarbij uitgangspunt.
- differentiatie bij de instructie en verwerking van de leerstof. Dit wordt afgestemd op de onderwijsbehoeften van een kind en vastgelegd in de groepsanalyse, de instructiekaart en af te lezen in Snappet .

2. Doel van het ondersteuningsplan

2.1 Onze visie op zorg

De doelstelling van het ondersteuningsbeleid is dat elke leerling op obs het Hoeltien locatie Oostenbrink recht heeft op juiste ondersteuning ofwel afgestemd op de ontwikkeling en onderwijsbehoeften van het kind. Goede ondersteuning voor elk kind! Door deze ondersteuning willen we het best mogelijke bieden voor iedere leerling.

Kenmerken van goede ondersteuning en begeleiding:

- basiszorg verlenen door handelingsgericht te werken :het positief waarderen van verschillen tussen leerlingen
- een laag verwijzingspercentage naar het speciaal onderwijs
- een nauwe samenwerking en heldere communicatie tussen leerkracht en direct betrokkenen (kinderen, ouders en collega's op school)
- de leerkracht is een professional die zijn ondersteuning bij zorgactiviteiten planmatig beschrijft en zijn handelen achteraf evalueert
- leerkrachten kunnen een beroep doen op ondersteuning in de school en hulpverleners buiten de school

2.2 Passend onderwijs en verschuiving zorg obs het Hoeltien locatie Oostenbrink

Passend onderwijs is de nieuwe manier waarop onderwijs aan leerlingen die extra ondersteuning nodig hebben wordt georganiseerd. Het gaat om zowel lichte als zware ondersteuning. Bijvoorbeeld extra begeleiding op school, aangepast lesmateriaal, hulpmiddelen of onderwijs op een speciale school. We werken samen in het samenwerkingsverband po 2203.

In het kader van passend onderwijs stemmen we het onderwijs zo goed mogelijk af op de onderwijsbehoeften van de leerlingen. Wij werken handelingsbewust en gaan op een planmatige manier om met de verschillen in onderwijsbehoefte van onze leerlingen.

Ons onderwijs is gericht op een preventieve en proactieve ondersteuning. Leerresultaten worden systematisch in kaart gebracht en geanalyseerd. Vervolgens worden de onderwijsbehoeften bepaald. Met als doel dat alle leerlingen zich optimaal kunnen ontwikkelen op basis van hun mogelijkheden en talenten.

We bieden voor leerlingen regulier onderwijs waar het mogelijk is en verwijzen alleen naar speciaal (basis) onderwijs als het niet anders kan.

Obs het Hoeltien locatie Oostenbrink biedt basisondersteuning.

Ontwikkelingen in de maatschappij en het onderwijsveld leiden tot een toenemende behoefte aan vraag gestuurd onderwijs: leertrajecten afgestemd op de mogelijkheden van leerlingen. Dit heeft geleid tot het aanbieden van individuele leerlijnen en het werken met plannen van aanpak om bepaalde doelen te bereiken. In het ontwikkelingsperspectief wordt beschreven wat een school met zijn mogelijkheden en zijn beperkingen met de genoemde leerling wil bereiken.

Door middel van opbrengstgericht werken wordt bewust, systematisch en cyclisch gewerkt aan het streven naar maximale opbrengsten.

Bij opbrengsten gaat het om:

- cognitieve resultaten van leerlingen;
- sociaal-emotionele resultaten;
- tevredenheid van leerlingen, ouders en vervolgonderwijs.

Er is samenwerking met externe ondersteuningspartners, waarbij we de ondersteuning binnen school zo goed mogelijk laten aansluiten op de ondersteuning die door externe partners gegeven wordt. Er is een goede communicatie, afstemming en samenwerking met de ouders.

3 De leerlingenzorg op onze school

3.1 Onze leerling-populatie

Voor een goede leerlingenzorg is het belangrijk te weten wat kenmerken zijn van de leerlingen van onze school en hun omgeving. Van daaruit kan de school keuzes maken bij het inrichten van het onderwijs, waarbij de school zich tot taak wil stellen dat de actieve en zelfstandige rol van de kinderen wordt gestimuleerd. De school heeft daarvoor een notitie geschreven die de populatie van de school beschrijft en wat dat voor consequenties heeft bij de inrichting van het onderwijs. Deze notitie is geheel als bijlage toegevoegd.

Bijlage

3.1.1. Kenmerken schoolpopulatie

3.2 Ons aannamebeleid

Op obs het Hoeltien locatie Oostenbrink is in principe elk kind welkom. Wel wordt er gekeken of specifieke zorg te dragen is voor de school. Bij specifieke zorgvragen, die op het moment van inschrijven aantoonbaar of aanwijsbaar zijn, wordt er een gesprek met de ouders gevoerd over de vraag en de mogelijkheid van de zorg. In principe is de school bereid over elke zorgvraag na te denken. Er kunnen gesprekken worden gevoerd of contact worden gezocht met externe partners voor terugkoppeling. De school wil er voor iedere leerling zijn, echter er kunnen zich situaties voordoen waarbij de school haar grenzen heeft bereikt. In dat geval wil de school eerlijk zijn tegenover de ouders en de mogelijkheden met hen bespreken.

Situaties waarbij de grenzen aan de zorg voor leerlingen worden bereikt:

1. Verstoring van de veiligheid: Wanneer een leerling ernstige gedragsproblematiek heeft, zodanig dat de rust en veiligheid van de groep als geheel wordt verstoord en er geen kwalitatief goed onderwijs geboden kan worden.
2. Medische aspecten: Leerlingen met medische (klachten) problemen (doof, blind, meervoudig gehandicapt) hebben specifieke onderwijs (zorg) behoeften, zodanig dat deze een extra beslag leggen op de leerkracht waarbij onvoldoende aandacht en tijd geboden kan worden aan betreffende leerling en er onvoldoende tijd overblijft voor kwalitatief goed onderwijs voor de gehele groep.
3. Opname capaciteit: In het verlengde van onder punt 1 en 2 beschreven situaties, zal bij aanmelding van nieuwe leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften, de zwaarte en het aantal leerlingen met specifieke behoeften dat al in de groep (voorkomt) aanwezig is, de aanname bepalen. In geval van overschrijding van de grenzen in de zorg zal de school een gericht schooladvies aan de ouders voorleggen, hierbij zal de school zich in eerste instantie richten op de andere scholen binnen het bestuur van Bijeen en het Samenwerkingsverband

3.3 De algemene zorg

Leerlingenondersteuning

De leerlingenondersteuning op Obs het Hoeltien locatie Oostenbrink kenmerkt zich door:

- ondersteuning op leerling niveau, leerkrachtniveau en op schoolniveau
- richten op de zwakke leerling en op de (hoog)begaafde leerling
- intensieve begeleiding op het gebied van lezen, taal, woordenschat en rekenen
- veel aandacht voor de sociaal-emotionele ontwikkeling van de leerling
- afstemming op de mogelijkheden van de leerling
- hoge verwachtingen van alle leerlingen

Leerlingenondersteuning op individueel niveau

De leerlingenondersteuning op obs het Hoeltien locatie Oostenbrink heeft als uitgangspunt: het voorkomen van achterstanden. Zowel op cognitief, als op sociaal-emotioneel gebied. We streven hiernaar door vroegtijdig te signaleren en snel hulp te bieden. Daarbij proberen we de maximale mogelijkheden uit het kind te halen.

Bij de aanname van nieuwe leerlingen wordt een intakegesprek gehouden waarin naast zakelijke gegevens ook gegevens gevraagd worden over de ontwikkeling van het kind. Wanneer een vierjarige bij ons op school komt krijgen we van de peuterspeelzaal gegevens over de leerling.

Wanneer een leerling van een andere speelzaal of school komt wordt het onderwijskundig rapport opgevraagd. Zo nodig neemt de leerkracht of intern begeleider contact op met de vorige school. De leerlinggegevens worden opgenomen in ons dossier.

Leerlingenondersteuning op groepsniveau

We vinden een goed leerklimaat erg belangrijk voor onze leerlingen. Kinderen die zich veilig en gewaardeerd voelen zitten beter in hun vel en komen tot betere resultaten. In elke groep worden daarom lessen gegeven uit de methode Kinderen en hun sociale talenten.

Vanaf eind groep 3 staat de dagtaak duidelijk leesbaar op het bord.

In de organisatie is de rol van de leerkracht voorspelbaar voor de kinderen.

Leerlingenondersteuning op schoolniveau

Het hele team is betrokken bij nieuwe ontwikkelingen binnen de leerlingenondersteuning. Al deze vernieuwingen worden door de betrokkenen besproken, uitgevoerd en geëvalueerd.

We streven naar een doorgaande lijn van groep 1 t/m groep 8, waarbij de aangeboden leerstof goed op elkaar aansluit. In alle groepen besteden we aandacht aan een taalrijke omgeving. Het aanbod richt zich in groep 1 en 2 op het fonemisch bewustzijn, de letter-klankkoppeling, de woordenschatontwikkeling en begrijpend luisteren.

Vanaf groep 3 wordt het technisch leesonderwijs gestart. We werken met langer durende thema's volgens de principes van ontwikkelingsgericht werken.

Het technisch leesonderwijs wordt intensief gevolgd volgens het protocol dyslexie.

Vanaf halverwege groep 4 neemt naast het technisch lezen het begrijpend lezen een belangrijke plaats in. Hierbij worden leesstrategieën aangeleerd. Deze lijn wordt doorgevoerd t/m groep 8. Zo sluit de leerstof in de groepen goed op elkaar aan, wat de ontwikkeling van de leerlingen ten goede komt. Deze 'doorgaande lijn' staat beschreven in ons protocol lezen en dyslexie.

Ook voor de andere vakken gaan we voor een goede aansluiting van de verschillende leerjaren.

Er is een protocol voor (hoog)begaafde leerlingen. Compacten en verrijken van de rekenlessen en taallessen worden indien mogelijk in groep 4 t/m 8 ingezet.

In de toetskalender staat beschreven wanneer welke toetsen afgenomen worden.

Planmatig werken

- De leerkracht volgt de vorderingen van het dagelijks werk en d.m.v. de methode gebonden toetsen. Blijkt uit de toetsresultaten van de methode gebonden toetsen, dat er een probleem optreedt, dan maakt de leerkracht een analyse van de toets resultaten. De leerling krijgt extra instructie en extra oefentijd om het probleem op te heffen.
- Twee keer per jaar worden de resultaten van de Citotoetsen geanalyseerd. Blijkt hieruit dat er intensieve hulp nodig is, dan wordt in de instructiekaart aangegeven waaruit deze hulp bestaat. De groepsanalyse en de instructiekaart worden gemaakt door de leerkracht met ondersteuning van de intern begeleider.
- De ouders worden van deze extra hulp op de hoogte gebracht.
- Vier keer per jaar worden de instructiekaarten geëvalueerd en zo nodig aangepast. In oktober en april n.a.v. de resultaten van de methodegebonden toetsen. In januari en juni n.a.v. de resultaten van de Citotoetsen.
- Wordt de doelstelling niet gehaald, dan kan de leerkracht de leerling inbrengen in de leerlingbespreking.

3.4 De extra zorg

De groepsleerkracht besteedt extra zorg aan een of meerdere leerlingen die blijken eigen observatie, toets gegevens en/of signaleringsgegevens opvallen en extra zorg behoeven. De betreffende ouders worden geïnformeerd door de leerkracht. Voor de extra zorg kan de leerkracht advies vragen aan de intern begeleider (op dit niveau spreken we nog niet van een zorgleerling)

- Leerlingen met een achterstand van een half jaar of meer zijn ondersteuningsleerlingen (Citoscore IV of V). Ook leerlingen met mogelijk dyslexie of dyscalculie, leerlingen met een ontwikkelingsperspectief (OPP) en leerlingen die een indicatie voor het SBO hebben zijn ondersteuning leerlingen.
- De resultaten van de geboden ondersteuning worden vier keer per jaar besproken door de leerkrachten en de intern begeleider. Op basis van observatiegegevens en de analyse van toets gegevens wordt er geëvalueerd en de ondersteuning voor de komende periode ingezet.
- Bij hardnekkiger problemen wordt een specifiek plan opgesteld.
- Als de intern begeleider constateert dat binnen de school geen passende oplossing voor handen is, kan advies worden gevraagd bij de orthopedagoog van Bijeen. Het advies kan leiden tot een observatie en/of onderzoek van de orthopedagoog. De leerkracht en/of intern begeleider wordt ondersteund om hun leerlingen op de basisschool van passend onderwijs te voorzien.

Als blijkt dat de geboden adviezen niet uitvoerbaar zijn binnen de normen van de basisondersteuning van SWV PO 2203 kan een arrangement worden aangevraagd

Kenmerken van extra zorg zijn dus:

- ouders worden geïnformeerd
- extra pedagogische maatregelen
- extra didactische mogelijkheden
- eventueel kortdurende specifieke individuele of groepsbegeleiding door de eigen leerkracht.

3.5 Speciale zorg na diagnostisch onderzoek:

Op dit niveau is er sprake van een zorgleerling.

Een zorgleerling is voor ons een leerling waarvan de onderwijsloopbaan, ondanks de algemene en extra zorg van de school, niet naar verwachting verloopt. De leerling valt op of valt uit en heeft specifieke ondersteuning nodig om het ontwikkelingsproces te stimuleren.

De algemene en extra zorg heeft niet voldoende effect gesorteerd. Nader onderzoek is noodzakelijk en vervolgens specifieke hulp. Dat onderzoek kan intern zijn uitgevoerd, maar kan ook door een externe deskundige(orthopedagoog Bijeen) zijn gedaan. In ieder geval wordt de aanpak beschreven in het plan van aanpak en het ontwikkelperspectief (samen met de intern begeleider). De leerkracht voert de aanpak uit, eventueel met behulp van een intern deskundige of een andere deskundige.

Kenmerken van speciale zorg zijn:

- ouders regelmatig informeren
- specifieke didactische of pedagogische aanpak beschreven in het ontwikkelperspectief en groepsplan
- eventueel begeleiding door een specifiek deskundige (intern of extern)
- gerichte aandacht voor competentie- en autonomiegebieden
- regelmatige evaluatie en bijstellen van het plan van aanpak(onderdeel van ontwikkelperspectief)
- ondersteuning van het leerproces middels hulpmaterialen
- eventueel een individueel geformuleerd passende leerroute voor de leerling
- zo nodig een aangepaste groepsorganisatie

Voor de actuele formulieren zie www.po2203.nl

3.6 Aanmelding bij de Commissie Arrangeren (Samenwerkingsverband po2203)

Sinds augustus 2014 beschikt de afdeling Hoogeveen over een 'Commissie Arrangeren'. Deze commissie kan beschikkingen afgeven voor arrangementen binnen ons SWV.

- Dit is maatwerk voor de leerling, waarbij ouders, leerkracht, intern begeleider en een lid van de Commissie Arrangeren zijn betrokken. In dit stadium moet de school een ontwikkelingsperspectief voor de leerling hebben opgesteld. Als de school een wenselijk arrangement heeft geformuleerd wordt dit voorgelegd aan de Commissie van Arrangeren. Bij toekenning van het arrangement wordt de vergoeding vastgesteld met een begin- en einddatum.
- De school rapporteert drie maanden voor de einddatum over de effecten van het arrangement en kan op eigen initiatief advies vragen over wijziging en/of verlenging van het arrangement.
- De ondersteuningsvraag kan de mogelijkheden van de school overstijgen of meer kosten met zich meebrengen dan de normbekostiging van plaatsing in het speciaal basisonderwijs. In dat geval kan de Commissie Arrangeren het dossier aanbieden aan de Commissie Toewijzing.
- De Commissie Toewijzing beslist over plaatsing in het speciaal basisonderwijs of speciaal onderwijs. Bij een positieve toewijzing melden de ouders hun kind aan bij een school voor speciaal (basis) onderwijs.
- Iedere toewijzing heeft een vooraf vastgestelde einddatum. Uiterlijk drie maanden voor de einddatum rapporteert de school voor (speciaal) basisonderwijs over de effecten van het verblijf op de speciale (basis) school en meldt zich bij de Commissie Arrangeren voor de voorbereiding op een terugplaatsing in het regulier basisonderwijs, al dan niet ondersteund door een arrangement.

De school evalueert jaarlijks of we aan de onderwijsbehoeften van de leerling kunnen voldoen en of de leerling bij ons op de juiste plaats is.

Anmeldingsformulier : voor de actuele formulieren zie www.po203.nl afdeling Hoogeveen

3.7 Speciale zorg in de speciale school voor basisonderwijs (SBO)

School en ouders melden hun kind aan bij de Commissie van Arrangeren van ons samenwerkingsverband voor een mogelijke verwijzing, de CA adviseert de Commissie van Toelating. De Commissie van Toelating beslist over de definitieve toelating tot SBO.

Anmeldingsformulier : voor de actuele formulieren zie www.po2203.nl afdeling Hoogeveen

3.8 Zorgleerlingen met specifieke onderwijsbehoeften

Zorgleerlingen met een specifieke onderwijsbehoefte zijn leerlingen met een IQ lager dan 80 met een verwachte uitstroom naar het praktijkonderwijs. Voor deze kinderen maken we een zorg- en begeleidingsplan met een ontwikkelperspectief OPP. Daarnaast zijn er leerlingen met een SBO /SO indicatie met leerling- gebonden financiering. In overleg met externe deskundigen wordt er voor deze kinderen een realistisch ontwikkelingsperspectief opgesteld. Dit kunnen ook leerlingen zijn met specifieke onderwijsbehoeften waarvan de ontwikkeling beïnvloed wordt door sociaal/emotionele belemmeringen.

3.9 Meer en/of hoogbegaafde leerlingen

Wij maken gebruik van Sidi-3: een instrument om een ontwikkelingsvoorsprong in kaart te brengen en de mate van hoogbegaafdheid te bepalen. Jaarlijks worden in mei voor de groepen 1 t/m 8 deze lijsten ingevuld.

Kinderen met een ontwikkelingsvoorsprong zijn al op jonge leeftijd in staat taken te verrichten, die we dan nog niet van hen verwachten. Meestal wordt gesteld dat het kind met een IQ dat hoger is dan

130 hoogbegaafd is. Intelligentie is zeker een belangrijk kenmerk. Dat blijkt o.a. uit de uitgebreide woordenschat, uit het al vroeg kunnen redeneren op abstract niveau en uit de snelheid waarmee nieuwe dingen worden geleerd. Naast intelligentie zijn ook taakgerichtheid, motivatie en creativiteit belangrijke kenmerken van hoogbegaafdheid.

Bij een aantal hoogbegaafde kinderen ontstaan op de basisschool problemen. De meeste van die problemen worden veroorzaakt door de discrepantie tussen het onderwijsaanbod van de school en de capaciteiten van het kind. Daardoor gaat het kind zich vervelen, verliest zijn motivatie en behaalt zelfs slechte onderwijsresultaten. Er is dan sprake van onderpresteren.

Wij willen onderpresteren voorkomen. Daarnaast vinden we het belangrijk om een doorgaande lijn voor de (hoog)begaafde kinderen te waarborgen.

Aandacht voor (hoog)begaafdheid begint met een goede manier van signalering. Er zijn daarom op schoolniveau duidelijke afspraken gemaakt over de manier waarop signalering, diagnostisering en begeleiding van (hoog)begaafde leerlingen plaatsvindt. Dit gebeurt door de hele school op een uniforme wijze.

Wij maken in de signaleringsfase geen sterk onderscheid tussen (hoog)begaafde en (hoog)intelligente kinderen, omdat in de dagelijkse praktijk beide groepen kinderen extra uitdaging en moeilijkere opdrachten nodig hebben. Daarom zal, afhankelijk van de mate van de ontwikkelingsvoorsprong, het leeraanbod worden aangepast. Het uitgangspunt hierbij is de gedachte dat de kinderen recht hebben op 'onderwijs op maat' en dat het welbevinden van de kinderen wordt bevorderd.

Procedure Groep 3 t/m 8.

Signaleren

Signalering vindt in eerste instantie plaats door de groepsleerkracht. Hij / zij observeert verschillende aspecten behorende bij een begaafde leerling. Een leerling is begaafd wanneer het voldoet aan de volgende kenmerken:

- De leerling valt op door een grote nieuwsgierigheid en veel algemene kennis.
- De leerling is snel van begrip, maakt grote denk en leerstappen en heeft weinig instructie nodig.
- De leerling beschikt over een goed geheugen, beschikt over een groot probleem oplossend vermogen en is bereid moeilijke taken aan te gaan.
- De leerling denkt creatief, kan verbanden leggen en oude en nieuwe kennis met elkaar integreren.
- De leerling komt tot originele en creatieve oplossingen en kan weloverwogen beslissingen nemen.
- De leerling beschikt over een groot motivatie en doorzettingsvermogen, is voldoende taakgericht en kan in grote mate zelfstandig werken (is perfectionistisch ingesteld, op een "gezonde manier").
- De leerling heeft behoefte aan een grote mate van autonomie en is zich bewust van eigen kwaliteiten.
- De leerling beschikt over het vermogen tot (zelf) reflectie.
- De leerling is sociaal-emotioneel "normaal", durft om hulp te vragen, kan voor zichzelf opkomen, kan omgaan met tegenslagen en heeft vertrouwen in eigen kunnen.
- De leerkracht ervaart signalen van onderpresteren.
- De meeste begaafde leerlingen maken een normale sociaal emotionele ontwikkeling door. Sommige leerlingen laten wel de signalen van begaafdheid zien, maar hebben echter te maken met de gevolgen van:
 - Faalangst / negatief zelfbeeld.
 - Perfectionisme.
 - Onvoldoende uitdaging / verveling.
 - Populariteit / erbij willen horen.
 - Negatieve houding / gedrag.

Het gevolg hiervan is onderpresteren. Om dit te herkennen maakt de school gebruik van een signaleringlijst SIDI 3 onderpresteren. Na signalering van een begaafde leerling, bespreekt de leerkracht betreffend kind met de IB-er van de school. De leerkracht brengt de ouders op de hoogte.

Diagnosticeren

Voor een verdere analyse en diagnostisering van een begaafde leerling nemen de leerkracht en de IB-er de volgende (mogelijke) stappen:

- De leerkracht vult de signaleringslijst begaafde leerling in
- Analyse van de LOVS toetsen, de leerling scoort I/I+
- Analyse van het sociaal-emotioneel volgsysteem
- Doortoetsen met de methode gebonden toetsen
- Inschakelen van de orthopedagoog van Bijeen en/of afnemen van een intelligentie onderzoek
- Bij vermoeden van onderpresteren wordt , in samenwerking met de orthopedagoog van Bijeen, een onderzoek naar school functioneren voor betreffende leerling aangevraagd
- De leerkracht houdt de ouders op de hoogte van de ondernomen stappen. Voor het inschakelen van externen dienen de ouders toestemming te verlenen.

Compacten en verrijken

Compacten en verrijken houdt in het kort in: minder leerstof en kortere instructie. En vervolgens extra vakken of verdiepingsstof.

We hebben ervoor gekozen om indien mogelijk het compacten en verrijken vanaf groep 4 aan te bieden op de leerstofgebieden rekenen en taal. Door de leerstof te compacten, blijven de kinderen gebonden aan de groep waar ze in zitten.

De verrijkingsmaterialen zijn groepsoverstijgend in te zetten.

Kinderen die voor het compacten en verrijken in aanmerking komen zijn kinderen die:

- gesignaleerd zijn in de signalerings- en diagnosefase
- een jaar lang I-scores halen op de Cito-toets rekenen en/of taal
- gedurende een langere periode een '90% goed-score' halen op de methode gebonden toetsen van rekenen en/of taal.

Deze kinderen hebben vaak veel minder uitleg, oefening en herhaling nodig dan de methode aanbiedt. Voor hen kan best het een en ander geschrapt worden.

Wel aangeboden moet worden:

- Belangrijke stappen in het leerproces
- Overgang naar formele notaties
- Reflectieve activiteiten
- Constructieve/ontdekactiviteiten
- Verrijkingsstof die wezenlijk moeilijker is
- Activiteiten op tempo
- Introductie van een nieuw thema

Bij het compacting programma spelen ook pedagogische of onderwijskundige overwegingen: het is goed mee te doen aan activiteiten die samen uitgevoerd moeten worden, omdat samenwerken ook belangrijk is voor deze leerlingen.

De leerlingen werken volgens het compacten en verrijken van rekenen en/of taal dat in Snappet automatisch wordt aangepast. Er zijn verrijkingsmaterialen aanwezig, zoals nikitin materiaal, denksleutels, voor rekenen: rekentijgers. Daarnaast wordt gewerkt met de methode "Kracht in jezelf". Het werken met deze materialen hoort bij de dagtaak van de leerling.

Verbreden

In de bovenbouw willen we (hoog)begaafde leerlingen steeds meer leerstof aanbieden die buiten het curriculum basisonderwijs valt, zoals een PowerPoint presentatie maken, programmeren of een vreemde taal leren.

Op basis van de Sidi-3 uitkomsten, resultaten van Cito toetsen en methodetoetsen en een gesprek met ouders en leerling bekijken we welke verrijkings-/verdiepingsmaterialen ingezet worden.

Versnellen

Om (hoog)begaafde kinderen voldoende uit te dagen zullen we altijd starten met compacten en verrijken. Toch kan de ontwikkelingsvoorsprong zo groot worden, dat de vraag in beeld komt of het verstandig is om te versnellen: gedurende het schooljaar overgaan naar de volgende groep. De

beslissing tot versnellen wordt zorgvuldig genomen. Het kind moet immers kunnen functioneren op het niveau van de volgende groep en zal een jaar eerder naar het voortgezet onderwijs gaan.

Wanneer een leerling op een cognitief niveau van één leerjaar hoger werkt, komt het in aanmerking voor versnellen. Hierbij gebruiken we de screeningslijst voor (hoog)begaafde leerlingen, Sidi-3 en de versnellingswenselijkheidlijst.

Hierbij kunnen we altijd advies vragen van de orthopedagoog.

Criteria om te versnellen zijn:

- Een voorsprong in DLE's van 10 maanden of meer op meerdere vakgebieden
- Cito-toetsen van de volgende groep op voornamelijk I/II-niveau
- AVI-niveau op het niveau van de volgende groep
- Sociaal-emotionele ontwikkeling: maximaal 2 scores twijfelachtig
- Niet eerder vervroegd doorgestroomd zijn

Vervolgens is er overleg met ouders.

Toetsing

De kinderen volgen de toetskalender van de groep waar ze in zitten. Indien nodig kunnen ze worden doorgetoetst.

Evaluatie

Om de ontwikkeling van de kinderen goed te blijven volgen wordt regelmatig geëvalueerd door de leerkracht, de IB-er en de ouders. Tijdens de evaluatie komen de volgende punten aan de orde:

- manier van werken, het niveau van de stof en de begeleiding
- zijn er knelpunten?
- zijn de doelstellingen bereikt? Als het nodig is wordt de werkwijze bijgesteld. Alle gegevens en afspraken worden digitaal vastgelegd in het leerling volgsysteem (LOVS).

Aanmeldprocedure voor de plusgroep

1. De leerkracht en IB-er van de basisschool overleggen met de ouders of hun zoon/dochter in aanmerking wil komen voor de Plusgroep en melden de leerling aan.

– De ouders melden niet zelf aan, maar via en samen met de basisschool.

– De basisschool legt de procedure van aanmelding aan de ouders uit.

– De basisschool legt de doelstelling en werkwijze van de Plusgroep aan de ouders uit.

– De basisschool communiceert met ouders over plaatsing of afwijzing voor de Plusgroep.

2. De leerkracht + IB-er van de basisschool melden de leerling aan en gebruiken hierbij de volgende formulieren:

– De SiDi- 3 observatielijst (leerkracht - ouder - kind)

– (Recente) toets gegevens □ Eventuele externe testgegevens

– Het aanmeldingsformulier

3. De aanmelding wordt voorgelegd aan de toelatingscommissie. Deze commissie kan contact met school opnemen en om aanvullende informatie vragen. De toelatingscommissie bestaat uit:

– Plusgroep leerkracht

– Intern begeleider van de clusterscholen

– Mogelijk lb-er hoogbegaafdheid

4. De toelatingscommissie besluit over toelating en plaatsing. Een aanmelding is geen garantie voor plaatsing.

5. In samenspraak met de leerling, ouders en school wordt een plan van aanpak opgesteld door de plusgroep leerkracht. Het doel van de plaatsing en de werkwijze wordt hierin opgenomen.

6. De Plusgroep leerkracht informeert de scholen over de voortgang van de kinderen in de Plusgroep. De (thuis)leerkrachten informeren de Plusgroep leerkrachten over de voortgang van de leerling in de thuisgroep.

7. De toelatingscommissie komt één keer per jaar samen. De leerlingen moeten vóór de zomervakantie worden aangemeld. De plusgroep leerlingen worden jaarlijks opnieuw aangemeld. De basisschool en de ouders krijgen bericht van de toelatingscommissie betreffende de toelating of afwijzing van het aangemelde kind. Hier wordt ook kort de reden in vermeld.

8. De eindverantwoordelijkheid ligt bij alle directeuren van BIJEEN.

9. Instroom en uitstroom. De directeur gaat over de toelating en verwijdering van de groepen en de indeling van de groepen.

Toelatingscriteria

De plusgroep is bestemd voor leerlingen uit de groepen 6 t/m 8 (uitzondering groep 5).

1. De kinderen moeten beschikken over een hoge intelligentie gebaseerd op toets scores van het SiDi3 protocol of een IQ-test (Cito/SiDi3).
2. Leerlingen met een IQ hoger dan 120 worden besproken binnen de toelatingscommissie.
3. De leerling moet gemotiveerd zijn om actief mee te doen aan de activiteiten van de Plusgroep.
4. De leerling moet een hulpvraag hebben die moeilijk binnen de school opgelost kan worden (handelingsverleggen).

Daarnaast gelden de volgende voorwaarden:

- De leerling blijft ingeschreven op de eigen basisschool. De basisschool blijft formeel verantwoordelijk.
- De plusgroep leerkracht organiseert enkele contactmomenten voor de school, waarbij de voortgang en ontwikkeling wordt besproken.
- De leerlingen zijn tijdens een lesdag van de plusgroep verzekerd.
- De ouders zijn zelf verantwoordelijk voor het halen en brengen van hun kind naar de Plusgroep.
- De op het aanmeldingsformulier aangegeven leer- en aandachtspunten worden meegenomen in het plan van aanpak.
- Er zitten niet meer dan 15 kinderen in de Plusgroep.

Verantwoordelijkheid

De verantwoordelijkheid voor het project wordt gedragen door de directeurs van de basisscholen die behoren tot het desbetreffende cluster.

De zorg voor de dagelijkse organisatie binnen de plusklas wordt gedragen door de plusgroep leerkracht.

De verantwoordelijkheid voor het bespreken van vorderingen van leerlingen en het voorzien van nodige adviezen en ondersteuning ten bate van de hele groep wordt verdeeld onder de intern begeleiders.

De terugkoppeling van vorderingen van leerlingen naar de thuis groepsleerkracht wordt gedaan door de plusgroep leerkracht en de intern begeleider van de school waar de desbetreffende plusgroep leerlingen vandaan komen

4. Zorg: signaleren en handelen

Goede zorg begint met waakzaamheid. Dat betekent letterlijk en figuurlijk de ogen en oren open in de dagelijkse praktijk, maar ook het registreren van gegevens die uit het dagelijks werk voortvloeien. Daarnaast kunnen onafhankelijke toetsen een beeld geven van de ontwikkeling van een kind. Door de gegevens te analyseren wordt helder waar bij het kind extra hulp of zorg nodig is.

Voor het uitvoeren van goede zorg onderscheiden we vier fasen:

- signaleren
- diagnosticeren
- begeleiden
- evaluatie met ouders

4.1 Signaleren.

Op onze school worden de leerlingen op verschillende manieren gevolgd.

Observaties en waarnemingen

Via observaties en waarnemingen van de leerkrachten t.a.v. leer- en gedragsproblemen. Opvallende waarnemingen worden tijdens een teamvergadering en / of met de interne begeleider besproken.

Methode gebonden toetsen

De methode gebonden toetsen worden na ieder blok afgenomen door de leerkracht. De resultaten en analyse worden door de leerkracht bijgehouden in de resultaten map. In iedere groep is extra instructie en herhalingsstof aanwezig . Mocht dit geen resultaat hebben, dan worden de leerlingen met de interne begeleider besproken voor verdere acties.

Methodeonafhankelijke toetsen

De methodeonafhankelijke toetsen van het CITO leerlingvolgsysteem worden twee maal per schooljaar afgenomen door de leerkracht. De toetsing gaat via de toets kalender(4.1.1). De resultaten worden per leerling, door de leerkracht genoteerd in het digitale LOVS. Iedere leerkracht is in het bezit van de toets kalender en jaarplanning, aan de hand waarvan de toetsen worden afgenomen en leerling besprekingen gehouden worden. Over het afnemen van de Cito toetsen zijn duidelijke afspraken (bijlage 4.1.2) vastgelegd, zodat de toets condities in alle groepen vergelijkbaar zijn.

Wij starten met de Cito toetsing vanaf eind groep 1. Ook worden de leerlingen in groep 1 en 2 gevolgd via eigen gemaakt toetsen en de leerlijnen van Parnassys.

De Cito-toetsen worden afgenomen door de eigen leerkrachten, tevens kijkt hij of zij de toetsen na, analyseert en noteert de resultaten in het digitale leerlingvolgsysteem. De leerkrachten zijn verantwoordelijk voor het invoeren van de toetsgegevens in het digitale volgsysteem. Volgens afspraak vinken zij bij taal voor kleuters, rekenen voor kleuters, spelling en rekenen en wiskunde de fouten aan. Vervolgens analyseren zij de gegevens van hun groepen. De interne begeleider analyseert gegevens voortvloeiend uit de toetsing. Zij maakt, in samenwerking met de directeur, een analyse van de opbrengsten op schoolniveau.

De resultaten van de toetsing worden in een gezamenlijk teamvergadering besproken. De toets scores zijn onderdeel van het rapport dat drie keer per jaar wordt meegegeven en worden met de betreffende ouders besproken.

Bijlage

4.1.1 toetskalender

4.1.2. Afspraken afname Cito

4.2 Diagnosticeren.

Nadat een leerling is gesignaleerd als zorgleerling vindt er een verdere diagnose plaats door de interne begeleider. Zij beschikt over verschillende toetsen die afgenomen kunnen worden en brengt de problematiek van betreffende leerling verder in kaart. Ouders worden altijd op de hoogte gebracht van onderzoek door de interne begeleider.

Indien nodig kan de interne begeleider verdiepend onderzoek aanvragen door de ouders in contact te brengen met de schoolmaatschappelijk werker die het aanspreekpunt is richting CJG en andere instanties die een onderzoek kunnen verrichten.

4.3 Begeleiden.

Ontwikkelingsperspectief en plan van aanpak.

Leerlingen die speciale zorg nodig hebben komen in aanmerking voor een ontwikkelingsperspectief met plan van aanpak. Deze vloeien voort uit toets gegevens, analyse van de toets en gesprekken tussen de leerkracht en de interne begeleider. Ieder ontwikkelingsperspectief wordt opgesteld door de leerkracht en intern begeleider en besproken met de ouders.

Voor CITO V- leerlingen waarbij nog geen extern onderzoek gedaan is, wordt in het groepsplan aangegeven welke extra aandacht wordt gegeven. Ditzelfde geldt voor de CITO I+-leerlingen. De leerkracht is verantwoordelijk voor het opstellen van het groepsplan, de interne begeleider heeft hierin een ondersteunende rol. De ontwikkelperspectieven worden vermeld op het groepsplan en dienen als bijlage toegevoegd te worden.

De ontwikkelperspectieven en plannen van aanpak worden met de ouders van de leerlingen besproken, de leerkracht onderhoudt zelf de contacten met de ouders van zorgleerlingen, de interne begeleider kan op verzoek bij deze gesprekken aanschuiven.

4.4 Evaluatie.

Iedere vorm van begeleiding wordt regelmatig geëvalueerd door de leerkracht, eventueel met ondersteuning van de interne begeleider.

Daarnaast evalueert iedere leerkracht regelmatig volgens de methode gebonden toetsen van de school. Extra toetsing, nodig voor specifieke evaluatie worden door de interne begeleider afgenomen. De groepsleerkracht doet hiervan verslag naar de ouders.

4.5 Signaleren dyslexie

Bijzondere aandacht is er voor het signaleren van dyslexie. Al op jonge leeftijd kunnen signalen wijzen naar dyslexie en hoewel de vaststelling na het uitgebreid verzamelen van gegevens en specifiek onderzoek kan plaatsvinden is het van belang mogelijk signalen al vroeg in kaart te brengen. Daarvoor hanteren we een protocol, dat als bijlage is toegevoegd. (bijlage 4.5.1)

Wanneer een leerling 3x een E scoort op de DMT of D en E scores op de DMT in combinatie met D en E scores op Cito Spelling dan kunnen ouders hun kind aanmelden bij een instituut voor dyslexie onderzoek. Ouders hebben de keuze uit De Poort in Hoogeveen of Timpaan of het Regionaal instituut voor dyslexie (RID) in Assen. Hier kan diagnose en behandeling plaatsvinden. Ook kunnen ouders hier informatie krijgen over vergoeding via hun zorgverzekeraar.

Info over aanpassingen staan in parrnassys en worden overgedragen naar de volgende leerkracht.

Bijlage

4.5.1 Protocol dyslexie

4.6 Ortho- pedagoge

Binnen Stichting Bijeen is voor een aantal uren een orthopedagoge benoemd, bij wie de scholen van Bijeen hulp in kunnen roepen.

5. De inrichting van de zorg

5.1 Planmatig werken

Planmatig werken in de zorg voor leerlingen worden in het algemeen 5 fasen onderscheiden:

1. problemen signaleren
2. problemen analyseren
3. oplossingen voorbereiden
4. oplossingen toepassen
5. oplossingen evalueren

Bij het signaleren van leerproblemen kan gebruik worden gemaakt van de resultaten van toetsen die deel uitmaken van het Cito Leerlingvolgsysteem, de methode gebonden toetsen en in groep 1/2 de observatielijsten van Parnassys en een eigen observatielijst.

Voor het signaleren van sociaal-emotionele problematiek gebruiken we voor de groepen 1 /2 de sociaal emotionele lijsten van Parnassys en Zien! voor de groepen 3 t/m 8.

Na het signaleren van problemen is het zaak dat deze worden geanalyseerd en een diagnose wordt gesteld. Ten slotte worden oplossingen voorbereid en toegepast. Deze worden beschreven in het plan van aanpak en op de instructiekaart. Na de uitvoering van het plan moet deze geëvalueerd worden en indien nodig bijgesteld.

5.2 Handelingsbewust werken

Gedurende het hele school jaar worden de leerlingen gevolgd. Dit vertalen we naar groepsanalyse, instructiekaart en uiteindelijk in de dagelijkse planning. Via de evaluatie en nieuwe gegevens wordt deze cyclus, het handelingsgericht werken, herhaald.

Er wordt door de leerkracht per groep een instructiekaart (5.2.1) opgesteld, waarin de instructiegroepen van de groep vermeld staan.

Om een helder beeld te krijgen van het verloop van de ontwikkeling van kinderen gebruiken we de volgende instrumenten

- de resultaten van het dagelijks werk
- de resultaten van de methodegebonden toetsen
- de resultaten van de toetsen van het Cito- leerlingvolgsysteem

Elk blok van een lesmethode eindigt met een toets, waarin duidelijk wordt of kinderen de lesstof beheersen. De methode geeft vervolgens herhaling- of verdiepingsstof. Eveneens is het de bedoeling dat de leerkracht de kinderen op de onderdelen waarop zij uitvallen, extra aandacht geven in de volgende lessen over dit onderdeel. Dit moet worden vastgelegd op het dag planningsformulier, het format verschilt per groep.

De toetsen van het LOVS van Cito worden afgenomen volgens de jaarlijkse toets kalender (bijlage 4.1.1) en conform de afspraken die gemaakt zijn (bijlage 4.1.2)

Algemeen kun je stellen dat er 2 Cito-toetsperiodes per jaar zijn, waarna de cyclus van handelingsgericht werken voortgezet wordt. (figuur 1)

Voor de planning van het handelingsgericht werken is per schooljaar een tijdspad uitgezet (bijlage 5.2.5)

Groep 1 en 2:

Cito Taal voor kleuters, Rekenen voor kleuters.

Hoogbegaafdheidssignalering: Sidi-3

Groep 3 t/m 8:

Cito DMT/AVI, Rekenen en Wiskunde, Spelling, Begrijpend lezen (vanaf eind groep 4).

Om de sociaal-emotionele vaardigheden van de leerlingen te volgen gebruiken we Zien!.

Alle leerlingen doen mee met de Citotoetsen. Leerlingen met een eigen leerlijn maken de toetsen op hun eigen niveau. Voor het berekenen van het groepsgemiddelde volgen we het document 'Analyse en waarderingen' van de inspectie.

Vanaf groep drie worden de resultaten van het technisch lezen nauwlettend gevolgd m.b.v. de toetsing volgens het dyslexie protocol.

Methode gebonden toetsen

We maken gebruik van de methodegebonden toetsen van onze methoden.

Eindtoets groep 8

De leerlingen in groep 8 doen mee met de Cito eindtoets. In principe doen alle leerlingen mee met de eindtoets.

Uitzondering hierop vormen de leerlingen die naar het praktijkonderwijs uitstromen. Zij doen niet mee met de Cito-eindtoets. Deze leerlingen worden aan het begin van het schooljaar getest door het VO.

Leerlingen met de Pro-verwijzing en/of een IQ lager dan 75 hoeven niet mee te tellen voor het groepsgemiddelde.

Voor het berekenen van het groepsgemiddelde volgen we het document 'Analyse en waarderingen' van de inspectie.

Algemeen kun je stellen dat er 2 Cito-toetsperiodes per jaar zijn, waarna de cyclus van handelingsgericht werken voortgezet wordt. (figuur 1)

Bijlagen

5.2.1 Model instructiekaart

5.3. Groeps- en leerling besprekingen

Structureel, vijf keer per jaar, houdt de intern begeleider met de leerkrachten een groepsbespreking over de resultaten van de leerlingen.

Na de toets periodes in januari en juni houden we een groepsbespreking. In deze groepsbespreking worden alle leerlingen besproken. We bespreken de methode gebonden toetsen, de Citotoetsen, de screening hoogbegaafdheid en de screening van de sociaal-emotionele vaardigheden.

Voor leerlingen, die een IV of V scoren op de Citotoetsen wordt extra hulp ingezet.

Deze hulp wordt beschreven in een instructiekaart/ondersteuningstabel.

Drie keer per jaar bespreken we individuele leerlingen, die door leerkracht of intern begeleider kunnen worden ingebracht.

Een keer per jaar worden vragenlijsten over de sociaal-emotionele ontwikkeling van alle leerlingen ingevuld.

De resultaten van de geboden ondersteuning worden geëvalueerd: Was de hulp effectief, zijn de doelen gehaald en welke hulp is er nog nodig.

5.4 Het stappenplan

Handelingsbewust werken vindt plaats in een cyclus van vier fasen: waarnemen, begrijpen, plannen en realiseren.

Figuur 1

5.4.2 Stap 1: groepsoverzicht

Leerkrachten maken een groepsoverzicht met alle leerling gegevens betreffend

- namen
- cito gegevens
- observatie en gespreksgegevens
- specifieke onderwijsbehoeften

Het groepsoverzicht (bijlage 5.3.1) moet inzicht geven om tot een goede verdeling te komen van leerlingen t.a.v. instructie behoeften (maximaal drie instructie niveaus per groep).

5.4.2 Stap 2: De instructiekaart

Doel

Met de instructiekaart willen we bereiken dat leerkrachten in staat zijn het onderwijsaanbod af te stemmen op de onderwijsbehoeften van hun leerlingen.

Leerkrachten werken handelingsgericht en gaan planmatig om met de verschillen in onderwijsbehoeften tussen leerlingen.

Uitgangspunten.

Voor het werken met de instructiekaart binnen onze school, hebben we de volgende uitgangspunten geformuleerd:

- afstemming op de onderwijsbehoeften van de leerling
- preventief en proactief denken en handelen voor alle leerlingen binnen de groep
- richten op de positieve aspecten van zowel de leerling, de leerkracht en de ouders
- de leerkracht is de beslissende factor voor het afstemmen van het onderwijs
- de zorg wordt zoveel mogelijk binnen de klas aangeboden
- de intern begeleider is de schakel naar externe begeleiding m.b.t. het uitvoeren en verbeteren van werken met de instructiekaart
- een systematische werkwijze, met herkenbare stappen

Leerlingen met een OP staan apart vermeld met een verwijzing naar een specifiek voor deze leerling geformuleerd plan

De instructiebehoeften

We gebruiken op school de volgende indeling voor het clusteren van de leerlingen naar instructiebehoefte.

Instructiegevoelige leerlingen: basisinstructie

Deze leerlingen vormen meestal de grootste groep. Het zijn de leerlingen die zich met de basis instructie van de leerkracht, de begeleide oefening en de zelfstandige verwerking doorgaans goed ontwikkelen. Het zijn de leerlingen die bij toetsing op niveau scoren.

Instructieafhankelijke leerlingen: verlengde instructie

Dit zijn de leerlingen die op de toetsen onder niveau scoren. Zij hebben meer tijd nodig en zijn afhankelijk van verlengde instructie en begeleiding door de leerkracht om hun ontwikkeling goed te laten verlopen. In het groepsplan krijgen deze leerlingen per week ongeveer een uur verlengde instructie en oefentijd met de leerkracht.

De school beschikt over minimumdoelen voor de instructieafhankelijke leerlingen.

De zorgleerlingen hebben een achterstand van meer dan een half jaar, de zwakke(re) leerlingen functioneren boven de zorgleerlingen en hebben een achterstand van maximaal een half jaar.

Instructieonafhankelijke leerlingen: verkorte instructie

Dit zijn de vlotte leerlingen die zich goed ontwikkelen. Het zijn de goede en zeer goede leerlingen die op de toetsen boven niveau scoren. Deze leerlingen hebben vaak aan een verkorte instructie genoeg om zelfstandig aan het werk te kunnen gaan. Bij deze leerlingen is het van belang hen voldoende uit te dagen en activiteiten aan te bieden op een hoger niveau.

Leerlingen met specifieke pedagogische en/of didactische behoeften

Dit zijn leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften waarvan de ontwikkeling beïnvloed wordt door cognitieve en/of sociaal/emotionele belemmeringen. OP en plannen van aanpak zijn leidend.

5.4.3 Stap 3: Uitvoering van de instructiekaart

De leerkracht gaat de dagelijkse activiteiten plannen en gebruikt daarvoor het dagplanningsformulier. De extra begeleiding wordt weergegeven in de ondersteuningstabel. De resultaten van methode gebonden toetsen worden gebruikt voor bijstelling van de instructiekaart. (zie evaluatie) Tussentijdse uitval met bijbehorende interventies worden ingepland op de ondersteuningstabel in de klassenmap. Bij een begeleidingsvraag van de leerkracht wordt de interne begeleider ingeschakeld.

5.4.4 Stap 4: Evaluatie

Afnemen van landelijk genormeerde toetsen (CITO) behorend bij het vakgebied(zie bijlagen toets kalender (bijlage 4.1.1) en afspraken voor afname Cito (bijlage 4.1.2).

Rond de herfstvakantie en meivakantie wordt een tussenevaluatie gemaakt, waarbij in de instructiekaart bijgestuurd kan worden. Er wordt op die momenten geen nieuwe instructiekaart geschreven, maar de bijstellingen worden meegenomen in de eindevaluatie en de dagplanning. Een groepsbespreking tussen de leerkracht en de interne begeleider m.b.t. de toets gegevens en uitvoering van de instructiekaart. De gegevens worden gebruikt voor het maken van het volgende instructiekaart.

Aan het einde van het schooljaar wordt de groepsanalyse overgedragen naar de volgende leerkracht.

Bijlagen

5.4.1 groepsanalyse

5.5 Verantwoordelijkheden

- De groepsleerkracht stemt het onderwijs af op de verschillende onderwijsbehoeften van de leerlingen
- De interne begeleider ondersteunt / coacht de leerkracht en coördineert de zorg (maakt een toets- en zorgkalender)
- De directeur is eindverantwoordelijk en stuurt op verbetering van de kwaliteit van het onderwijs en de zorg op onze school

5.6 Visie rol interne begeleiding

Vanuit een traditionele zorgstructuur (van binnen- naar buiten) groeit de school naar de zorgstructuur Passend Onderwijs. Met deze verandering zal ook de rol en de taak van de intern

begeleider veranderen. De intern begeleider verbreedt en verdiept haar/zijn taak door steeds meer een collegiaal consultant te worden. Iemand die met de groepsleerkrachten de werkproblemen bespreekt en optreedt als coach.

Steeds zal de vraag van de intern begeleider bij begeleidingstrajecten moeten zijn : Wat heeft deze leerkracht nodig om zijn leerlingen(waar zorg over is) zo optimaal mogelijk onderwijs te kunnen geven. In het perspectief van passend onderwijs is het belangrijk om een begeleidingstraject zo in te vullen dat het bijdraagt aan het professioneel handelen van leerkrachten en aan diens zelfreflectie.

Er zijn vier rollen die de intern begeleider kan vervullen :

Coördinerende taken.

De intern begeleider zorgt voor een overzicht van zorgleerlingen. Zij bewaakt de uitvoering van afspraken over zorgleerlingen en heeft overleg met derden.

Directe zorgtaken.

In onze school heeft de intern begeleider geen RT taken.

Begeleidende taken.

De intern begeleider probeert samen met de leerkracht inzicht te krijgen in de problemen die hij/zij ervaart. Samen zoeken zij naar oplossingen die uitvoerbaar zijn in de klas. Dit kan d.m.v. gesprekken en klassenbezoeken.

Schoolontwikkeling taken.

De intern begeleider werkt aan verbeterpunten op het gebied van didactische en sociaal-emotionele aanpakken binnen de school als geheel.

5.6.1 In de praktijk

Binnen Bijeen zijn afspraken gemaakt over de urenverdeling voor de intern begeleiders. Op onze school is er voor de intern begeleider 12 uur les gebonden beschikbaar. Dit betekent dat er keuzes gemaakt moeten worden in de uitvoering van de taken.

De intern begeleider coördineert alle activiteiten die gericht zijn op de zorgleerlingen. De school zorgt voor ondersteuning van leraren bij het gebruik van signaleringsinstrumenten. De leerkrachten kunnen aanvankelijk altijd bij de interne begeleider terecht voor ondersteuning.

De directeur is eindverantwoordelijk voor de zorgverbreding binnen de school en voert regelmatig overleg met de interne begeleider.

5.7 Middelen

De school beschikt over remediërende materialen om extra begeleiding te kunnen bieden.

Er is informatie voor de leerkrachten en er zijn extra materialen voor hulp, zowel op handelend niveau als voor schriftelijk verwerking. Er zijn computerprogramma's beschikbaar waarmee extra oefentijd kan worden gecreëerd.

5.8 Ouderbetrokkenheid

Kinderen en ouders van de groepen 3 t/ m 8 ontvangen 3 x per schooljaar een schriftelijk rapport. De groepen 1 en 2 krijgen in maart een schriftelijk rapport. Daarin staan de vorderingen, resultaten en welbevinden van de leerlingen.

Twee keer per jaar(november/ maart) worden er 10 minutengesprekken gevoerd, gericht op het bespreken van het rapport. In juni worden er gesprekken gevoerd op verzoek van leerkracht en/of ouders. Bij zorg worden er meerdere gesprekken gevoerd. Ouders worden frequent op de hoogte gebracht.

Begeleiding ouders PO->VO

We starten met een contactavond in november. Ook in november wordt er voor de ouders met een leerling in groep 8 een informatieavond, verzorgd door het VO. Daarnaast is er een adviserend gesprek door de groepsleerkracht van groep 8 met ouders over het voorlopige advies. Ouders

kunnen dan tijdens de open middagen/ avonden van het VO in januari gerichter kijken. In maart hebben de ouders en leerlingen het afsluitend gesprek. Tijdens dit gesprek worden alle formulieren ingevuld en daarna verzonden naar het VO. (de afname van de eindtoets vindt in april plaats) De ouders en kinderen worden over deze stappen geïnformeerd aan het begin van groep 8. Hoogeveen kent vele mogelijkheden in het voortgezet onderwijs. Wij informeren de scholen over onze leerlingen en blijven ook op de hoogte van de prestaties van onze oud-leerlingen.

Voor de actuele formulieren zie site Wolfsbos Aanmeldingswijzer VO

5.9 Borgen van zorg

Door het werken met kwaliteitskaarten(WMK) wordt de zorg gevolgd en geborgd. Na het afnemen van een WMK kaart wordt een verbeterplan opgesteld.

6. De dagelijkse zorg

Om een goede zorg in de dagelijks gang van zaken te kunnen waarborgen, zijn er een aantal afspraken gemaakt die uitgangspunt zijn bij het werken in de groepen.

6.1 Organisatie in de groep

Vorbereiding

De lessen worden vooraf gepland aan de hand van

- Jaarplanning diverse methoden
- Toets kalender
- Dagplanning leerkracht

Inhoud

De ochtenden zijn vanaf groep 3 grotendeels gelijk gepland en er wordt gewerkt aan Nederlandse taal en rekenen. De middagen worden gebruikt voor de overige vakken.

Instructie

Van de leerkrachten wordt verwacht dat zij de volgende onderdelen in hun lessen verwerken:

- dagelijkse terugblik
- de uitlegfase (interactief en gedifferentieerd)
- (in) oefening (coöperatief)
- individuele verwerking
- periodieke terugblik
- terugkoppeling

Zelfstandig werken

We willen de kinderen stimuleren om zelfstandig te werken. Op het bord staat welke opdrachten de kinderen de betreffende dag zelfstandig moeten maken en bij welke zij instructie nodig hebben. Daarnaast staan er een aantal extra taken op het bord, die zij kunnen uitvoeren wanneer ze klaar zijn met hun opdrachten.

6.2 Didactisch handelen.

Algemeen

Het didactisch handelen is gericht op: doelgericht werken, het doel van de les, de onderwijsbehoefte, duidelijke uitleg en de activerende didactiek. De lessen en onderwijsactiviteiten worden afgestemd op de structuur van de methoden. Daarbij wordt het leerdoel van de dag als uitgangspunt genomen.

Doel van de les

Onze kinderen hebben een overzicht nodig van wat die dag te gebeuren staat. Deze dagplanning staat op het bord. Ook staat op het bord wat te doen wanneer de leerlingen hun dagtaak gedaan hebben.

Daarnaast wordt bij elke instructie het doel benoemd door de leerkracht bij de start van de les.

Duidelijke uitleg

Tijdens het duidelijk uitleggen staat de leerkracht model. Zowel leerkracht als leerling neemt de andere leerlingen mee in het denkproces door hardop te denken, de strategieën te benoemen en/of feedback te geven tijdens de instructie en terugkoppeling.

De leerkrachten leggen duidelijk uit door tijdens de uitleg aandacht te besteden aan denk- en leerstrategieën en gebruik te maken van samenwerkende leervormen.

De elementen van een goede instructie zijn ook onderwerp van observatie en gesprek bij klassenbezoeken door de directeur.

Onderwijsbehoefte

De leerkrachten hebben hoge verwachtingen en stemmen het onderwijsaanbod af op de onderwijsbehoefte van het kind. Op de instructiekaart staat duidelijk per leerling wat de onderwijsbehoefte is. Met behulp van de bevindingen en conclusies uit de groepsbespreking n.a.v. toets resultaten, analyses en observaties wordt een halfjaarlijkse instructiekaart gemaakt.

6.3 Pedagogisch klimaat

Op school werd gewerkt met Scol en de daarbij horende methode kinderen en hun sociale talenten. Maandelijks staat in alle groep hetzelfde thema centraal.

September- omgaan met ruzie, oktober- aardig doen, november/december- ervaringen delen, Januari/februari- jezelf presenteren, maart- opkomen voor jezelf, april- samen spelen en werken, mei- een taak uitvoeren, juni - een keuze maken.

Voor de sociaal-emotionele vaardigheden wordt dit schooljaar Zien ingevoerd.

Zien is gekoppeld aan Parnassys bestaat uit twee digitale vragenlijsten: één voor de leerkracht en vanaf eind groep 5 vullen de leerlingen ook een vragenlijst in.

In januari en juni vullen de leerlingen en de leerkracht de vragenlijsten in. Na het invullen van de Vragenlijsten wordt in Parnassys handelingssuggesties aangegeven

Toetsing vindt plaats volgens de toets kalender.

Jaarlijks wordt ook de vragenlijst Veiligheid uit het WMK ingevuld door leerlingen en leerkrachten.

De school beschikt over een veiligheidsplan, de inhoudsopgave is als bijlage toegevoegd (bijlage 6.3.1). Het pestprotocol is een onderdeel van het veiligheidsplan.

Bijlagen

6.3.1 Inhoudsopgave Veiligheidsplan

6.4 Administratie

De leerkrachten zijn verantwoordelijk voor de groepsadministratie. Deze wordt bijgehouden in 2 mappen, een klassenmap en een resultaten map, waarvan de inhoud op schoolniveau is vastgesteld. Dagelijks noteert de leerkracht de planning van de dag, de evaluatie van de activiteiten en het vervolg in de vervolgplanning.

De leerkracht draagt zorg voor de schriftelijke rapporten, het invullen van vragenlijsten t.b.v. externe instanties (b. v. GGZ, schoolarts), mits de ouders daarvoor toestemming hebben gegeven.

Leerlingendossier

Alle gegevens van onze ondersteuning leerlingen worden door de IB-er bewaard in het leerlingendossier en opgeslagen in Parnassys. Ook bewaart de IB-er alle toets resultaten per groep in een map, deze worden per groep geanalyseerd en in groepsbesprekingen en leerling besprekingen aan de orde gesteld. De leerkracht bewaart ook alle toets gegevens van methode gebonden toetsen en Citotoetsen in de resultatenmap.

De toets resultaten van het Cito LOVS worden via de computer ingevoerd en verwerkt. Twee keer per jaar worden van de groepsresultaten trendanalyses gemaakt door directeur en IB-er. Deze worden in de teamvergadering besproken. Hierop wordt een actieplan gemaakt. Plannen van aanpak worden door de groepsleerkracht in de leerlingenmap bewaard.

In Parnassys worden gegevens van leerlingen door leerkracht en IB-er ingevoerd. Ook afspraken betreffende de ondersteuning worden hierin opgeslagen

7. Zorg door de school heen

7.1 Overgangscriteria

Van de school wordt verwacht dat de leerlingen in beginsel de school binnen de verwachte periode van 8 jaar kunnen doorlopen. Om weloverwogen keuzes te kunnen maken heeft de school overgangscriteria vastgesteld. Daarnaast blijft het belangrijk om per situatie steeds opnieuw afwegingen te maken.

Overgaan, overdoen, overspringen van de groep.

Voor het overdoen, overgaan, overspringen van een groep door de leerlingen kijkt de leerkracht samen met de intern begeleider naar de volgende punten:

- leer technisch, hoe worden de opdrachten en de toetsen gemaakt,
- sociaal emotionele aspecten,
- concentratie, motivatie, werkhouding,
- bijzondere omstandigheden ingebracht door de ouders.

De ouders worden natuurlijk altijd betrokken bij het proces van overgaan, overdoen en overspringen van de groep.

De meeste leerlingen doorlopen de basisschool in 8 jaar. Voor de uitzonderingen hanteren we o.a. onderstaande richtlijnen.

Richtlijnen voor het leer technische gedeelte bij **overdoen** van de groep zijn:

- niet van groep 1 naar groep 2,
 - score op Cito Rekenen voor kleuters en / of Taal voor kleuters lager dan III
- niet van groep 2 naar groep 3.
 - score op Cito Rekenen voor kleuters en / of Taal voor kleuters lager dan III.
- niet van groep 3 naar groep 4,
 - bij de Cito toetsen Spelling, DMT en Rekenen een score lager dan IV en onvoldoende op de methode toetsen.
- niet van groep 4,5,6,7, naar groep 5,6,7,8
 - op alle Cito toetsen een score lager dan IV en onvoldoende op de methode toetsen.

Soms gaat een leerling over naar de volgende groep, maar dan op zijn/haar eigen niveau en volgt dan een speciale leerlijn.

Richtlijnen voor het leer technische gedeelte bij **overspringen** van de groep zijn:

- eerder van groep 1 naar groep 2,
 - alles positief op standaard observatielijst groep 1.
- eerder van groep 2 naar groep 3.
 - alles positief op standaard observatielijst groep 2,
 - score op Cito Rekenen voor kleuters en /of Taal voor kleuters I+.
- eerder van groep 3 naar groep 4,
 - bij de Cito toetsen Spelling, DMT en Rekenen een score van I+ en alle methode toetsen 100% goed.
- overspringen van groep 4 naar t/m groep 8,
 - op alle Cito toetsen een score van I+ en alle methodetoetsen . 100% goed.

7.2 Najaarskinderen

Bijzondere aandacht vragen de najaarskinderen die in oktober, november en december instromen in de kleutergroep. Deze kinderen gaan normaliter door naar groep 2 in het nieuw schooljaar .De school kan, gezien de onderwijsbehoeften van het kind, in samenspraak met de ouders/verzorgers voor deze kinderen de afweging maken om de kleuterperiode te verlengen.

7.3 Externe instanties

School maatschappelijk werk

Om leerlingen met sociaal-emotionele problemen én hun ouders te ondersteunen hebben we de mogelijkheid de hulp van de school maatschappelijk werker in te schakelen. Zij is voor twee uur per week aan onze school verbonden. Ze voert gesprekken met ouders en individuele leerlingen. En zal ouders adviseren en zo nodig doorverwijzen naar diverse vormen van hulpverlening.

Door het intensief volgen van onze leerlingen streven we ernaar een stagnerende sociaal-emotionele ontwikkeling vroegtijdig op te sporen.

GGD

Jeugdarts

In groep 2 en 7 worden de leerlingen gezien door de jeugdarts.

Jeugdverpleegkundige

Op advies van de jeugdarts worden leerlingen uit alle groepen gevolgd door de jeugdverpleegkundige. Ook kan deze op verzoek van school een leerling oproepen.

Op school is het Protocol 'Medicijn verstrekking op scholen' aanwezig.

Er is contact en samenwerking met SWW, VT, CJG, GGZ en Yorneo.

8. De ontwikkeling van onze zorgkwaliteit

8.1 Algemeen

Het hebben van een plan is geen garantie voor de komende tijd. Daarom zullen we ons jaarlijks moeten blijven bezinnen en ontwikkelen. We zijn ons bewust van het ontwikkelingsproces waarin we ons bevinden.

Omdat we graag gedegen te werk gaan, werkt de school met de PDCA- cyclus. We stellen ons een doel, we spreken af hoe we het willen doen en draaien daarna een afgesproken periode, daarna volgt een evaluatie, eventuele bijstelling en vaststelling. Vervolgens herhaalt de cyclus zich weer. Door het herhalen van de PDCA (plan-do-check-act)- cyclus zorgen we voor de borging.

8.2 Schooljaar 2019 -2020

Zien.

We gaan verder met het invoeren van Zien!.

Met woorden in de weer.

Schooljaar 2017-2018 hebben we de cursus met woorden in de weer gevolgd.

Dit schooljaar gaan we dit verder in de praktijk toepassen en afspraken met over het aanbod.

8.3 Vanaf 2020

Een school in ontwikkeling ontdekt zelf nieuwe ontwikkelingsmogelijkheden, maar ook de vraag van buiten de school zal de aandacht vragen. Onderwijs is altijd in beweging en het blijft de kunst in te spelen op interne en externe vragen (en verwachtingen)

Het doel moet duidelijk zijn. Zorgen dat elk kind de ontwikkelingsmogelijkheden aangeboden krijgt, die bij hem of haar passen. Dat vraagt aandacht, zorgvuldigheid, standvastigheid en soms een tikkeltje moed.

Bijlage 3.1.1

KENMERKEN SCHOOLPOPULATIE 2019-2020

We hebben op dit moment (1 -10-2019) 120 leerlingen.

Groepen en aantal ll	Verlenging (gehele loopbaan)	Dyslexie	Andere leerstoornis dan dyslexie	Psychologische onderzoeken/ IQ onderzoek
Groep 1				
Groep 2				
Groep 3	J (gr 1), m (gr2)			
Groep 4	K (gr 1), J, Y (gr4)			R. K.
Groep 5	D,C (gr 4)	C.		
Groep 6				
Groep 7	Y(gr4)	Y, J.		
Groep 8	J (gr1) B(gr 1)			J,l,l

Groepen	GGZ Accare Vizier	2 ^e Leerlijn	Opleidingsniveau ouders per groep			
			Onbekend nvt	<u>Categorie 3</u> Overige vo en hoger	<u>Categorie 2</u> Lbo/vbo, pro,vmbo bbl/kbl	<u>Categorie 1</u> Basis of (v)so, zmlk
Groep 1			14	4		
Groep 2			6	14	10	3
Groep 3			2	10	3	3
Groep 4	1		4	17	13	2
Groep 5	2		4	16	20	2
Groep 6	2		4	20	12	4
Groep 7	2	1(rek)	2	17	15	
Groep 8	2	2(rek)	1	10	10	3

Groepen	arrangementen	Gewogen leerlingen	LWOO/ PRO-leerlingen	SMW	SOVA-training
Groep 1					
Groep 2		3			
Groep 3		2			
Groep 4		7		1	
Groep 5		10		1	
Groep 6	J. R.	7			
Groep 7		3		1	
Groep 8	J.	5	3	1	

Groepen	Thuis huis	Verhuis-leerlingen (gehele loopbaan)	Eén-ouder gezin	Schei-dingen	Samen-gesteld gezin
Groep 1					
Groep 2				4	2
Groep 3		2	1	1	
Groep 4		2	1	2	
Groep 5				6	2
Groep 6	1	2		1	1
Groep 7		1	1	3	1
Groep 8	1	3		3	

SCHOOLPOPULATIE EN SPECIFIEKE LEERBEHOEFTE

Algemene beschrijving n.a.v. bovengenoemde getallen

De school wordt bezocht door autochtone leerlingen.

De ouderpopulatie bestaat vooral uit mensen die werken in loondienst en/of handarbeid verrichten. In veel gezinnen is Drents de thuistaal.

Dit schooljaar hebben 33 % van de leerlingen een wegingsfactor.

De meeste ouders hebben een opleiding op VMBO of MBO-niveau genoten.

We zien bij activiteiten op school voor ouders een gemiddelde opkomst van rond de 90 %. Het team moet veel moeite doen om inhoudelijke betrokkenheid van de ouders te realiseren.

Er wordt in een groot deel van de gezinnen weinig tot niet voorgelezen. Het team ervaart dat een groot deel van de kinderen met weinig kennis van de wereld binnen komt.

Veel kinderen nemen een afwachtende houding aan en nemen maar in beperkte mate initiatief.

Veel kinderen komen met een beperkte woordenschat de school binnen.

Consequenties voor ons beleid:

Ons beleid is gericht op activerende didactiek, opbrengstgericht werken, hoge, maar realistische doelen aan de leerlingen stellen en ouderbetrokkenheid.

De afgelopen jaren is er gewerkt aan het vergroten van de zelfstandigheid en zelfverantwoordelijkheid van leerlingen, hetgeen een vast onderdeel van de dagelijkse praktijk geworden is. Daarbij richt de school zich op structurele uitbreiding van de woordenschat bij leerlingen met behulp van de viertakt methode, woordenschatkist, lettermuur (groep 1 / 2) en woordenvelden (woordspin) aan de woordmuur

We merken dat meerdere gezinnen te maken hebben met persoonlijke (gezins)problemen. Dit heeft merkbaar gevolgen voor de kinderen.

De school heeft dan ook veel contact met maatschappelijk werk.

De beperkte woordenschat en kennis van de wereld hebben invloed op het niveau van begrijpend lezen. De school heeft hier in bestuursverband een ontwikkelpunt van gemaakt.

Onderdeel van het traject vormen teamscholing, klassenbezoeken, informatie overdracht woordenschat.

Specifieke onderwijsbehoefte

Wat we doen:

- Directe instructie model (DIM-model)
- Zelfstandig Werken
- Ontwikkelingsgericht onderwijs in groep 1 t/m 4
- Accent op technisch lezen in de onderbouw
- Woordenschat door de hele school heen
- Leesactiviteiten groep 1 t/m 8 om het leesplezier te vergroten
- Meer achtergrondkennis over Begrijpend Lezen en Woordenschat
- Modellen door leerkrachten (leerkrachtgedrag)
- Interactief en hardop denkend voorlezen
- Analyses maken van toetsen
- Verdieping in taakbesef van de leerlingen, mede verantwoordelijkheid voor eigen leerproces en bespreken van resultaten in Snappet en van de citotoetsen

Bijlage 4.5.1

Protocol Leesproblemen

en Dyslexie

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave

1. Inleiding.....	34
2. Dyslexie?.....	28
2.1 Wat is dyslexie.....	35
2.2 Sociaal emotionele gevolgen van dyslexie	36
3 Onderkenning en interventie in groep 1 en 2.....	36
3.1 Stadia van geletterdheid.....	37
4. Onderkenning en interventie in groep 3.....	38
4.1 Eerste fase:.....	39
4.2 Tweede fase:.....	39
5. Onderkenning en interventie in groep 4.....	41
6. Onderkenning en interventie in de groepen 5 t/m 8.....	42
7. Leerlijnen.....	46

1. Inleiding

Het protocol is bedoeld om leerkrachten een houvast te geven bij het vroegtijdig onderkennen en aanpakken van leesproblemen. Uit onderzoek is bekend dat hoe eerder leesproblemen kunnen worden opgespoord, hoe groter de kans is dat een interventieprogramma succes heeft. Voor een belangrijk deel kunnen leesproblemen dankzij vroegtijdig ingrijpen binnen het reguliere onderwijs worden verholpen. In sommige gevallen zijn de leesproblemen dermate complex en hardnekkig dat hulp van buitenaf noodzakelijk is om tot een nadere diagnose en hulp te komen. Door uit te gaan van een protocol waarin volgens vastomlijnde kaders wordt gewerkt, kan de aanpak van leesproblemen op een controleerbare en efficiënte manier vorm krijgen.

In Nederland heeft ongeveer 10% van de leerlingen op de basisschool moeite met lezen. Ongeveer 4% van de leerlingen in het regulier basisonderwijs heeft dyslexie (Blomert, 2006). Dit betekent dat er in een gemiddelde groep van dertig leerlingen ongeveer drie leerlingen moeite hebben met lezen en dat er bij één leerling mogelijk sprake is van dyslexie.

2. Dyslexie?

2.1 Wat is dyslexie?

In Nederland worden officieel de volgende definities van dyslexie gehanteerd: Dyslexie is een stoornis die gekenmerkt wordt door een hardnekkig probleem met het aanleren en het accuraat en/of vlot toepassen van het lezen en/of spellen op woordniveau (Stichting Dyslexie Nederland, 2008).

Dyslexie is een specifieke lees- en spellingstoornis met een neurobiologische basis, die wordt veroorzaakt door cognitieve verwerkingsstoornissen op het raakvlak van fonologische en orthografische taalverwerking. Deze specifieke taalverwerkingsproblemen wijken proportioneel af van het overige cognitieve en m.n. taalverwerkingsprofiel en leiden tot een ernstig probleem met het lezen en spellen van woorden ondanks regelmatig onderwijs. Dit specifieke lees- en

spellingprobleem beperkt in ernstige mate een normale educatieve ontwikkeling, die op grond van de overige cognitieve vaardigheden geïndiceerd zou zijn (Blomert, 2006).

Bij leerlingen met dyslexie is er sprake van een flinke lees- en/of spellingachterstand. Deze achterstand blijkt uit een onvolledige en/of moeizame automatisering van het lees- en/of spellingproces ondanks goed onderwijs. Sommige kinderen met leesproblemen lopen de achterstand weer in na een periode van effectieve begeleiding. Bij kinderen met dyslexie blijft er altijd een zekere achterstand bestaan, ook na systematische hulp. Dit verschijnsel noemen we 'didactische resistentie'. Didactische resistentie kan worden aangetoond wanneer een leerling niet of nauwelijks vooruitgang boekt gedurende een half jaar intensieve leesbegeleiding (d.w.z. ten minste drie keer per week gedurende 20 minuten met behulp van een aantoonbaar effectieve aanpak). Dyslexie gaat dus nooit helemaal over. De mate waarin een kind er last van heeft, is afhankelijk van zijn leeftijd, het onderwijsaanbod en zijn intellectuele mogelijkheden om de lees- en/of spellingproblemen te compenseren.

Dyslexie is een complex probleem dat invloed heeft op het algeheel functioneren van een leerling. Het komt voor binnen alle vormen van onderwijs, alle niveaus van intelligentie en is onafhankelijk van de sociaal-emotionele achtergrond. Wel komt dyslexie vaker voor bij jongens dan bij meisjes. In de meeste gevallen is er sprake van een probleem op het gebied van de verwerking van klanken (fonologische verwerking) en de toegankelijkheid van taalkennis in de hersenen.

Dyslectici hebben last van decodeerproblemen. Hiermee bedoelen we, dat het omzetten van een geschreven letterreeks in de corresponderende klankcode problemen oplevert. Mensen met dyslexie hebben moeite met lezen, spellen, schrijven en ook vaak met rekenen (Peer, 2000).

In onderstaande tabel staat kort opgesomd tegen welke moeilijkheden kinderen met een risico voor dyslexie eventueel al in de kleutergroepen kunnen aanlopen.

Problemen bij algemene leesactiviteiten	<ul style="list-style-type: none"> • Trage verwerking van (talige) informatie als gevolg van een algemeen automatiseringsprobleem. De prestaties nemen zichtbaar af bij dubbeltaken en werken onder tijdsdruk. • Niet begrijpen van complexe vragen, terwijl ze het antwoord wel weten. Dit komt doordat ze moeite hebben met het plannen en vasthouden van de volgorde van denkstappen. • Moeite met het onthouden van meervoudige instructies, terwijl ze de afzonderlijke taken wel kunnen uitvoeren. Dit heeft te maken met het feit dat dyslectici vaak een beperkt kortetermijngeheugen hebben. • Moeite met onthouden of ophalen van namen uit het geheugen. Woordvindings moeilijkheden
Problemen bij voorbereidende leesactiviteiten	<ul style="list-style-type: none"> • Moeite met het onthouden van de letterklankkoppelingen (letterkennis). • Moeite met het snel en accuraat analyseren van gesproken woorden in losse klanken (auditieve analyse). • Moeite met het samenvoegen van losse klanken tot een gesproken woord (auditieve synthese). • Moeite met het aangeven van de positie van een klank in een woord. • Moeite met het verklanken van een woord als bepaalde klanken worden weggelaten of toegevoegd.
Problemen bij voorbereidende rekenactiviteiten	<ul style="list-style-type: none"> • Problemen met het ordenen van objecten.

2.2 Sociaal emotionele gevolgen van dyslexie

Dyslexie heeft bij bijna alle kinderen die het hebben in meer of mindere mate invloed op het gevoel van welbevinden en op het zelfbeeld. De factoren die een positieve invloed hebben op het functioneren van de dyslecticus zijn:

- ondersteuning vanuit de thuisomgeving
- vroegtijdige onderkennen van dyslexie
- aandacht voor de talenten van de dyslecticus

- positieve zelfwaardering

Meestal gaat er bij een kind een hele periode van stress vooraf aan het moment waarop dyslexie wordt gediagnosticeerd. In deze periode treden bij de meeste kinderen de eerste sociaal-emotionele problemen op. Voorbeelden van reacties zijn: niet kunnen of willen slapen, nachtmerries, huiltuilen, bedplassen, eetproblemen en hoofd- en buikpijnklachten. Vaak verdwijnen deze reacties tijdens vakanties. Ook deze uitingen van stress worden voornamelijk door het thuisfront opgemerkt, zonder misschien te weten wat de werkelijke oorzaak ervan is. Zodra dyslexie is vastgesteld, komt er bij de meeste kinderen een acceptatieproces op gang, ze proberen het betekenis voor zichzelf te geven en een plek in hun leven. Sommige kinderen zien het als een ziekte, anderen als een handicap, weer anderen als 'een probleem' waar ze mee moeten leren leven. In het acceptatieproces spelen ouders en school een belangrijke rol. De mate waarin een leerling last heeft van de gevolgen van dyslexie, hangt voor een belangrijk deel af van de manier waarop de school ermee omgaat. Het is belangrijk dat de leerling die ondersteuning en individuele leerbehoeften krijgt die het nodig heeft.

3 Onderkenning en interventie in groep 1 en 2

3.1 Stadia van geletterdheid

De ontwikkeling van geletterdheid verloopt vanaf groep 1 in twee fasen: de fase van beginnende geletterdheid en de fase van gevorderde geletterdheid. In de voorschoolse periode zijn kinderen echter ook al volop met geschreven taal bezig. Deze fase wordt de fase van ontluikende geletterdheid genoemd.

3.3.1. De fase van ontluikende geletterdheid (voorschoolse periode)

Al voordat kinderen naar de basisschool gaan, vindt er een sterke taalontwikkeling plaats en start de ontwikkeling van geletterdheid. Kinderen leren de basisprincipes van een taal en leren spreken en luisteren. Ook maken ze in deze periode veelal kennis met geschreven taal in de vorm van (prenten)boeken.

3.3.2 De fase van beginnende geletterdheid (groep 1-3)

De ontwikkeling van geletterdheid zet zich in een razend tempo voort wanneer kinderen de overstap naar de basisschool maken. In de groepen 1 tot en met 3 - we spreken dan van de fase van beginnende geletterdheid - leren ze zich verder te oriënteren op de functies van gesproken taal en leren ze de basisprincipes van het lezen en schrijven. Met taalspelletjes en (voor-)leesactiviteiten ontdekken kleuters dat er een relatie bestaat tussen geschreven en gesproken taal en raken ze vertrouwd met teksten. Bovendien herkennen ze de functies van geschreven taal door bezig te zijn met boeken, versjes en stempel- en schrijfmateriaal. Dat betekent dat ze bijvoorbeeld leren dat je niet alleen via gesproken taal kunt communiceren met anderen, maar ook via het schrift. In het begin gebruiken kinderen voor de schriftelijke communicatie vooral tekeningen en eigen logogrammen, die ze naarmate ze ouder worden langzaam vervangen door letters. Ze krijgen in de gaten dat woorden zijn opgebouwd uit klanken en dat de letters van het alfabet de klanken weergeven. Ze ontdekken dan het principe van het alfabetisch schrift. Deze kennis hebben ze nodig om te leren lezen en schrijven. Een aantal kinderen ontdekt het alfabetisch principe min of meer spontaan in de kleuterperiode, andere kinderen komen pas zover via geleide instructie aan de hand van een leesmethode in groep 3.

Tussendoelen beginnende geletterdheid

Een moeilijkheid is dat de ontwikkeling niet bij alle kinderen op dezelfde manier en in hetzelfde tijdsbestek verloopt. Dit is tot uitdrukking gebracht in de Tussendoelen Beginnende Geletterdheid door ruimte te laten in de lengte (niet alle kinderen ontwikkelen even snel) en in de breedte. Deze kinderen verdienen vanaf groep 1 extra aandacht, individueel of in kleine groepjes. Risicokleuters profiteren onvoldoende van taalspelletjes in de grote groep. Zij hebben gerichte, directe instructie nodig, bij voorkeur in een klein groepje.

Het Protocol Leesproblemen en Dyslexie voor groep 1 en 2 sluit aan bij de tussendoelen beginnende geletterdheid (Verhoeven, Aarnoutse, de Blauw, Boland, Vernooy & van het Zandt, 1999). Deze tien tussendoelen brengen in beeld hoe de ontwikkeling in geletterdheid bij kinderen in de onderbouw (groep 1-3) verloopt. De volgende zeven tussendoelen zijn van toepassing op de ontwikkeling bij kleuters:

1. Boekoriëntatie
2. Verhaalbegrip
3. Functies van geschreven taal

4. Relatie tussen gesproken en geschreven taal
5. Taalbewustzijn
6. Alfabetisch principe
7. Functioneel 'schrijven' en 'lezen'

Deze tussendoelen vormen het kader waarbinnen de ontwikkeling van geletterdheid gedurende de gehele kleuterperiode gevolgd kan worden. Hierbij merken we op, dat de doelen niet lineair hoeven te worden doorlopen en dat niet alle leerlingen op hetzelfde moment eenzelfde niveau behalen. Er is sprake van een cyclisch proces waarbij in de klas aan verschillende doelen tegelijk wordt gewerkt en waarbij de verschillende doelen steeds terugkomen.

Specifieke risicofactoren:

- Dyslexie in de familie
- Vertraagde spraak-/taalontwikkeling
- Thuis wordt niet veel (voor-)gelezen
- Onvoldoende beheersing van het Nederlands als gevolg van meertaligheid
- Hoor problemen
- Logopedie i.v.m. spraak-/taalproblemen
- Problemen met het leren en snel benoemen van kleuren

Gebruikte methodes in groep 1 en 2:

In groep 1 en 2 werken we vanuit Ontwikkelingsgericht Onderwijs met eigen ontwikkelde observatie lijsten.

Het stappenplan voor groep 1 ziet er schematisch als volgt uit:

stap	moment in leerjaar	acties door leerkracht	Toets kalender
1	Aanvang groep	Stimuleren van geletterdheid middels de uitgangspunten van Beginnende geletterdheid	
2	oktober /november tot januari	Aanbod verrijken voor leerlingen die onvoldoende opsteken van het aanbod van geletterde activiteiten.	
3	januari/februari	Hoofdmeting 1 Instructiekaart opstellen voor leerlingen die onvoldoende opsteken van het aanbod van geletterde activiteiten.	Cito toets Taal voor kleuters M1
4	januari/februari - april	Interventieperiode 1 Via analyse toets resultaten en observaties, beschreven in de instructiekaart.	
5	april	Tussenmeting 2 Effect interventie vaststellen en instructiekaart bij/opstellen	
6	april -mei/juni	Interventieperiode 2 Via analyse toets resultaten en observaties, beschreven in de instructiekaart.	
7	mei/juni	Hoofdmeting 2 Eindevaluaties groepsoverzicht; vastleggen meetgegevens/ observaties in groepsoverzicht Overdracht.	Cito toets Taal voor kleuters E1

Het stappenplan voor groep 2 ziet er schematisch als volgt uit:

stap	moment in leerjaar	acties door leerkracht	Toets kalender
1	Aanvang groep	Instructiekaart opstellen voor alle leerlingen op basis van eindevaluatie/groepsoverzicht groep 1	
2	oktober / november	Tussenmeting 1	

		Effect interventie vaststellen en instructiekaart bij/opstellen	Screeningsinstrument Beginnende Geletterdheid: Fonologisch bewustzijn/receptieve letterkennis
3	oktober /november tot januari	Interventieperiode 1 Via analyse toets resultaten en observaties, beschreven in instructiekaart.	
4	januari/februari	Hoofdmeting 1 instructiekaart bij/opstellen voor leerlingen die onvoldoende opsteken van het aanbod van geletterde activiteiten.	Cito toets Taal voor kleuters M2
5	januari/februari - april	Interventieperiode 1 Via analyse toets resultaten en observaties, beschreven in plan van aanpak/ instructiekaart	
6	april	Tussenmeting 2 Effect interventie vaststellen en instructiekaart bij/opstellen.	Screeningsinstrument Beginnende Geletterdheid: Fonologisch bewustzijn/receptieve letterkennis
7	april -mei/juni	Interventieperiode 2 Via analyse toets resultaten en observaties, beschreven in instructiekaart.	
8	mei/juni	Hoofdmeting 1 Eindevaluaties instructiekaart ; vastleggen meetgegevens/ observaties in groepsoverzicht Overdracht.	Cito toets Taal voor kleuters E2

4. Onderkenning en interventie in groep 3

Vroegtijdige onderkenning en interventie in groep 3

In groep 3 worden twee fasen onderscheiden:

4.1 Eerste fase:

In de eerste periode van het aanvankelijk lees- en spellingonderwijs in groep 3 wordt het alfabetisch principe met behulp van een systematisch ontwikkelingsgericht onderwijs stap voor stap uitgelegd. In ongeveer vier maanden leren leerlingen hoe de klanken van onze taal met letters kunnen worden weergegeven. Gelijktijdig krijgen ze de elementaire lees en spellinghandeling onder de knie. Onder de elementaire leeshandeling - ook wel spellend lezen genoemd - verstaan we de basistechniek om korte, geschreven woorden te ont sleutelen door de letters te verklanken en die afzonderlijke klanken vervolgens weer samen te voegen tot een woord. Bij de elementaire spellinghandeling gaat het om het analyseren van het gesproken woord in klanken en het daaraan koppelen van de juiste letters. De eerste periode van het lees-en spellingproces beperkt zich tot zogenaamde klankzuivere woorden met een eenvoudige mkm structuur ('bal' 'boom'). Bij klankzuivere woorden is er sprake van directe koppeling tussen letters en klanken. Omdat het bij lezen uiteindelijk gaat om het begrijpen van het verhaal, worden technisch lezen en begrip lezen vanaf het begin zoveel mogelijk geïntegreerd.

4.2 Tweede fase:

Als leerlingen de elementaire lees-en spellinghandeling kunnen toepassen bij mkm-woorden, leren ze geleidelijk aan ook moeilijker woorden lezen. De nadruk wordt verlegd naar het snel en accuraat uitvoeren van het lezen en spellen van woorden met steeds complexere woordstructuren (Verhoeven & Van Leeuw, 2009). Het is van belang dat de leerlingen letters accuraat en vlot kunnen herkennen en produceren. In deze periode breiden leerlingen de leesvaardigheid uit naar woorden met medeklinkercombinaties ('slaap', 'dorp'), meerlettergrepige woorden ('voetbal', 'fietstas') en niet klank- zuivere woorden ('mond'). Woorden worden sneller gelezen, doordat het letter voor letter spellen plaatsmaakt voor het direct herkennen van woorden (direct e woordherkenning) of het direct identificeren van woorddelen. Met het identificeren van woorddelen wordt bedoeld dat de leerling gebruik maakt van betekenisvolle elementen in een woord (morfemen: 'paard' - 'en'). Ook de spelling vaardigheid laat een ontwikkeling zien. Werden eerst alleen nog klankzuivere mkm-woorden geschreven, nu komen ook woorden met afwijkende spellingpatronen aan bod ('ring', 'bank',). Bovendien leren ze de spelling van langere woorden zoals woorden met letterclusters ('straks') en samengestelde woorden ('slaapzak').

Signaleren van lees-en spellingproblemen in groep 3	
Vaardigheid	Signaal
Fonemisch bewustzijn	Analyseren van woorden ('hakken') in losse klanken verloopt traag en/of foutief. <ul style="list-style-type: none"> • Samenvoegen van losse klanken tot een woord ('plakken') verloopt traag en/of foutief. • Aangeven van de positie van een klank in een woord lukt niet of verloopt moeizaam. • Het synthetiseren van een woord als bepaalde klanken worden weggelaten of toegevoegd lukt niet of verloopt moeizaam.
Letterkennis	<ul style="list-style-type: none"> • Letters worden traag en/of foutief benoemd.
Lezen	<ul style="list-style-type: none"> • Woorden worden traag en/of foutief benoemd. • Lang spellend lezen of vroeg radend lezen. • Lezen van teksten verloopt niet vloeiend.
Spellen	<ul style="list-style-type: none"> • Woorden worden traag en/of foutief gespeld. • Kennis van spellingregels en -patronen wordt niet goed toegepast. • Schrijfactiviteiten worden moeizaam/traag uitgevoerd. • Spellingregels worden niet/moeizaam geautomatiseerd. • Fouten worden niet gecorrigeerd door de leerling zelf.

Gebuurde methodes in groep 3.

In groep 3 wordt gewerkt vanuit de principes van ontwikkelingsgericht onderwijs.

Het stappenplan voor groep 3 ziet er schematisch als volgt uit:

Stap	Moment in leerjaar	Actie door leerkracht	Toets kalender
1	Aanvang groep 3	instructiekaart opstellen voor alle leerlingen op basis van eindevaluatie/groeps-overzicht groep 2	k
2	oktober/november (na ongeveer 8-10 weken onderwijs)	Hoofdmeting 1 instructiekaart bij/opstellen voor zwakke lezers	<i>Herfstsignalering V.L.L.):</i> <ul style="list-style-type: none"> • Letters benoemen (grafemetoets) • Letters schrijven (fonemendictee) • Woorden lezen • Tekst lezen • Screeningsinstrument Beginnende geletterdheid: Fonologisch bewustzijn/receptieve letterkennis
3	oktober/november - januari/februari	Interventieperiode 1 Via analyse toets resultaten en	

		observaties, beschreven in instructiekaart. Elementaire leeshandeling	
4	januari/februari (nadat alle letters in de methode aangeboden zijn)	Hoofdmeting 2 Effecten vaststellen van interventie bij zwakke leerlingen; instructiekaart (bij)stellen, plan van aanpak opstellen	<i>Wintersignalering</i> <ul style="list-style-type: none"> • Letters benoemen (grafemetoets) • Letters schrijven (fonemendictee 1 + 2) • Woorden lezen: DMT kaart 1 en 2 • AVI • Cito spelling M3 • Cito woordenschat M3 • Screeningsinstrument Beginnende geletterdheid: Fonologisch bewustzijn/receptieve letterkennis (zwakke leerlingen)
5	januari/februari - april	Interventieperiode 2 Via analyse toets resultaten en observaties, beschreven in het groepsoverzicht en instructiekaart. Volledigheid letterkennis en decodeersnelheid	
6	april	Tussenmeting Effect interventie vaststellen en plan van aanpak/ instructiekaart bijstellen	<ul style="list-style-type: none"> • DMT kaart 1 en 2
7	april -mei/juni	Interventieperiode 3 Via analyse toets resultaten en observaties, beschreven in het plan van aanpak/ instructiekaart. automatisering van het lees- en spellingproces	
8	mei/juni	Hoofdmeting 3 Eindevaluaties instructiekaart; vastleggen meetgegevens/ observaties in groepsoverzicht Overdracht.	<ul style="list-style-type: none"> • Woorden lezen: DMT kaart 1,2 en 3 • Tekst lezen: AVI E3 • Cito Spelling E3 • Cito Begrijpend Lezen E3. • Cito Woordenschat E3 • Screeningsinstrument Beginnende geletterdheid: Fonologisch bewustzijn/receptieve letterkennis (zwakke leerlingen)

5. Onderkenning en interventie in groep 4.

De technische leesvaardigheid laat ook in de jaren na groep 3 een grote ontwikkeling zien (Verhoeven & van Leeuwe, 2003). Over het algemeen kunnen leerlingen in groep 4 een groot aantal woorden en zinnen foutloos verklanken. Naast het lezen van korte, klankzuivere woorden komt er nu meer aandacht voor lange, meerlettergrepige woorden, woorden met letterclusters en samengestelde woorden. Voorbeelden zijn woorden met een open lettergreep (lopen), woorden met een onbeklemtoonde klinker (boerderij), woorden met onbeklemtoonde voorvoegsels (begin) en woorden met de uitgang -ig, -ige, -lijk, -lijke, -erd en -end. De volgorde waarin verschillende typen woorden aan bod komen, is afhankelijk van de gebruikte leesmethode. Met meer leeservaring, een groeiende leeswoordenschat en door veel oefening in het verklanken van woorden herkent de leerling woorden steeds vlotter. Daarbij geldt dat woorden die vaak voorkomen (hoogfrequente woorden), in de regel sneller worden herkend dan laagfrequente woorden. Ook is het zo dat korte woorden sneller worden gelezen, doordat er minder verwerkingstijd voor nodig is dan voor lange woorden (Martens & de Jong, 2006).

Hoewel technisch lezen in groep 4 nog veel aandacht nodig heeft, is er in het leesonderwijs sprake van een zekere verschuiving naar begrijpend lezen. Vanaf groep 4 wordt vaak gewerkt met een methode voor begrijpend lezen. Technisch en begrijpend lezen gaan hand in hand en een goed leesbegrip bevordert het technisch lezen. Als leerlingen weten hoe zij gebruik kunnen maken van de betekenis (context) en zinsbouw (syntax) zullen zij teksten gemakkelijker ont sleutelen en begrijpen. Leerlingen kunnen dan bijvoorbeeld betekenisvolle woordgroepen binnen de regel herkennen (bijvoorbeeld: ‘op het dak’, ‘tegen een boom’).

Naast het technisch kunnen ont sleutelen en begrijpen van een tekst met behulp van een scala aan vaardigheden en strategieën spelen ook affectieve en sociale aspecten een rol bij het lezen van een tekst. Dit is vooral van belang wanneer de leesmotiveer in het geding is. Bij een verhalende tekst die de leerling aanspreekt, zal hij zich inleven in de gevoelens, stemmingen en motieven van de hoofdpersoon. Ook informatieve teksten gaan meer leven bij de lezer als de tekst bijvoorbeeld gaat over een land waar hijzelf een keer is geweest. Bekendheid met en interesse in het onderwerp beïnvloeden de betrokkenheid bij de tekst en het tekstbegrip.

Bij het spellen is er sprake van een versnelling van het proces als gevolg van automatisering van de deelprocessen. Welke spellingcategorieën de leerlingen beheersen, is afhankelijk van de taal-/spellingmethode die gebruikt wordt.

Leerlingen zijn in staat om klankzuivere woorden correct te spellen. Ze kennen over het algemeen de spelling van woorden met homofonen (ei-ij, au-ou, g-ch). Bovendien leren ze verschillende spellingregels zoals de gelijkvormigheidsregel (paard-paarden). Kinderen gaan steeds vaker verhalen schrijven. Ze schrijven bijvoorbeeld een verhaal naar aanleiding van een onderwerp dat ze interesseert. Ook schrijven ze brieven en ansichtkaarten of stukjes voor de schoolkrant.

Signaleren van lees-en spellingproblemen in groep 4	
Vaardigheid	Signaal
Lezen	<ul style="list-style-type: none"> • Vermijdingsgedrag en/of hekel aan hard op lezen • Lang spellend lezen of veel radend lezen • ‘Struikelen’ bij het lezen • Woorden overslaan of delen van woorden weglaten
Spellen	<ul style="list-style-type: none"> • Woorden worden fout gespeld: verkeerde klank-letterkoppelingen, weglaten, verwisselen of toevoegen van letters, medeklinkerreductie (‘schr’ wordt ‘sch’), weglaten van lettergrepen, omdraaien van lettergrepen of -groepen et cetera. • Het spellen van woorden verloopt traag. • Kennis van spellingregels en -patronen wordt niet goed toegepast. • Schrijfactiviteiten worden moeizaam/traag uitgevoerd. • Spellingregels worden niet/moeizaam in schrijfactiviteiten toegepast. • Fouten worden niet gecorrigeerd door de leerling zelf.

Gebruikte methodes in groep 4 tot en met 8.

In groep 4 tot en met groep 6 wordt, sinds januari 2012, de Technisch Lezen methode ‘Estafette’ gebruikt.

‘Estafette’ geeft de mogelijkheid om leerlingen op drie niveaus leerstof aan te bieden: een aanpak voor de zwakkere leerling, een aanpak voor de reguliere leerling en één voor de betere leerling. Voor spelling gebruiken we “Spelling in beeld”.

Het stappenplan voor groep 4 ziet er schematisch als volgt uit

:stap	Moment in leerjaar	Actie door leerkracht	Toets kalender
1	Aanvang groep 4	instructiekaart opstellen voor alle leerlingen op basis van eindevaluatie/groepsoverzicht groep 3	
2	Aanvang groep 4 - oktober/november	Interventieperiode 1 Via analyse toets resultaten en observaties, beschreven in het groepsoverzicht en het plan van aanpak/ instructiekaart.	

3	Oktober/november	Tussenmeting 1 instructiekaart bijstellen , plan van aanpak opstellen voor zwakke lezers	• Analyse van de methode toetsen, observatie (taal, spelling, Estafette)
4	Oktober/november - januari/februari	Interventieperiode 2 Via analyse toets resultaten en observaties, beschreven in instructiekaart.	
5	januari/februari	Hoofdmeting 1 Effecten vaststellen van de interventies en plan van aanpak bij/opstellen	• DMT kaart 1, 2 en 3 • AVI • Cito Spelling M4 • Cito Begrijpend Lezen M4 • Cito Woordenschat M4
6	januari/februari - april	Interventieperiode 3 Via analyse toets resultaten en observaties, beschreven in het groepsoverzicht en instructiekaart.	
7	april	tussenmeting 2 Effecten van de interventies vaststellen instructiekaart bijstellen	• Analyse van de methode toetsen, observatie (taal, spelling, Nieuwsbegrip, Estafette)
8	april - mei/juni	Interventieperiode 4 Via analyse toets resultaten en observaties, beschreven in instructiekaart.	
9	mei/juni	Hoofdmeting 2 Eindevaluaties instructiekaart; vastleggen meetgegevens/ observaties in groepsoverzicht. Overdracht.	• DMT kaart 1, 2 en 3 • AVI • Cito Spelling E4 • Cito Begrijpend Lezen E4 • Cito Woordenschat E4

6. Onderkenning en interventie in de groepen 5 t/m 8

In de hogere groepen gaat de ontwikkeling in technisch lezen door, maar in een beduidend lager tempo dan in groep 3 en 4. De snelheid waarmee leerlingen de woorden herkennen neemt niet veel meer toe en ook kunnen leerlingen de meeste woorden accuraat herkennen. De aandacht verplaatst zich steeds meer van de techniek van het lezen naar het lezen met begrip van verschillende tekstsoorten.

Ook de ontwikkeling van de spellingvaardigheid gaat door in de groepen 5 tot en met 8. Leerlingen leren lange, gelede woorden (bijvoorbeeld: 'geleidelijk') en samenstellingen (bijvoorbeeld: 'voetbalwedstrijd'). Ze leren de regels van de werkwoordspelling en zijn redelijk in staat om leenwoorden correct te spellen (bijvoorbeeld: 'politie', 'liter' 'computer'). Niet alleen op woordniveau, maar ook op tekstniveau breidt hun vaardigheid uit. Ze kunnen interpunctie toepassen, onderkennen hun spellingfouten in zelfgeschreven teksten en ontwikkelen een attitude voor correct schriftelijk taalgebruik.

Naast het technisch kunnen ont sleutelen en begrijpen van een tekst met behulp van een scala aan vaardigheden en strategieën spelen ook affectieve en sociale aspecten een rol bij het lezen van een tekst. Dit is vooral van belang wanneer de leesmotivatie in het geding is. Bij een verhalende tekst die de leerling aanspreekt, zal hij zich inleven in de gevoelens, stemmingen en motieven van de hoofdpersoon. Ook informatieve teksten gaan meer leven bij de lezer als de tekst bijvoorbeeld gaat over een land waar hijzelf een keer is geweest. Bekendheid met en interesse in het onderwerp beïnvloeden de betrokkenheid bij de tekst en het tekstbegrip.

Ook de interesse en het inzicht in het belang van lezen en schrijven nemen toe. Leerlingen gaan het persoonlijk en maatschappelijk belang van goed kunnen lezen en spellen steeds sterker ervaren en ze krijgen steeds beter inzicht in welke informatiebronnen ze kunnen gebruiken om hun kennis over de wereld te vergroten. Het uiteindelijke doel van lees en spellingonderwijs is dat alle leerlingen

aan het eind van de basisschool geschreven taal kunnen en willen gebruiken om informatie te verwerven om zo hun intellectuele mogelijkheden verder uit te breiden.

6.1 Lezen en spellen in relatie tot andere vaardigheden:

Lezen en spellen zijn nauw met elkaar verbonden en lees-en spellingvaardigheid blijken in de praktijk ook vaak samen te gaan. Over het algemeen is spellen moeilijker dan lezen, daardoor zijn er relatief veel leerlingen met een goede leesvaardigheid en een zwakke spellingvaardigheid. Omgekeerd komt veel minder vaak voor.

De relatie tussen *technisch lezen en begrijpend lezen* is vooral sterk in het begin van de leesontwikkeling. Wanneer het technisch lezen zich verder ontwikkelt en het leesproces geautomatiseerd raakt, wordt de relatie steeds zwakker of verdwijnt deze zelfs. Dit betekent echter niet dat het technisch lezen in deze fase geen aandacht meer hoeft te krijgen. Ook bij de leerlingen in de hogere groepen moet het proces van directe woordherkenning en vloeiend lezen goed worden onderhouden om het bereikte niveau vast te houden.

Tevens is er een relatie tussen *technisch lezen en de woordenschat*. Leerlingen met leesproblemen komen door hun trage leestempo met minder geschreven woorden in aanraking en lezen over het algemeen eenvoudiger teksten, waardoor ze minder gelegenheid hebben om hun woordenschat op te bouwen. Andersom kan een leerling met een uitgebreide woordenschat makkelijker woorden en teksten lezen en schrijven.

Zolang de *intelligentie* van een leerling binnen normale grenzen ligt, heeft deze intelligentie nauwelijks of geen invloed op het leren lezen en spellen. Dit heeft een belangrijke praktische consequentie voor het lees en spellingonderwijs: ook bij de leerlingen die de leerkracht wat 'zwakker' inschat, mag over het algemeen de lat hoog worden gelegd.

Onderkenning van lees- en spellingproblemen

Leesproblemen vallen het meest op bij hardop lezen, als het leestempo traag is en de lezer overwegend spellend leest, of als het leestempo hoog is en de lezer door raden veel fouten maakt. Een combinatie van spellend lezen en veel raadfouten komt ook voor. Het lage leestempo heeft gevolgen voor andere vakken en het leesbegrip.

Leerlingen met spellingproblemen maken vaak langdurig veel basale spellingfouten als gevolg van een automatiseringstekort. Ook schrijven leerlingen met spellingproblemen vaak onleesbaar en maken ze veel doorhalingen, of ze schrijven wel leesbaar maar traag.

Mogelijke vakspecifieke moeilijkheden voor leerlingen met dyslexie.	
Vakgebied	Moeilijkheid
Algemeen: leren	<ul style="list-style-type: none"> • Beperkt arsenaal van leerstrategieën • Trage verwerking van (talige) informatie als gevolg van een algemeen automatiseringsprobleem. De prestaties nemen zichtbaar af bij dubbeltaken en werken onder tijdsdruk, dit valt het meest op in toets situaties. • Niet begrijpen van complexe vragen, terwijl ze het antwoord wel weten. Dit komt doordat dyslectici moeite hebben met het plannen en vasthouden van de volgorde van denkstappen. • Moeite met het onthouden van meervoudige instructies, terwijl ze de afzonderlijke taken wel kunnen uitvoeren. Dit heeft te maken met het feit dat dyslectici vaak een beperkt kortetermijngeheugen hebben. • Moeite met het overschrijven van het bord en het (snel) opschrijven van informatie die wordt gedicteerd door de leerkracht. • Woordvinding problemen
Rekenen	<ul style="list-style-type: none"> • Moeite met (snel) rekenen en onthouden van symbolen. • Omdraaien van getallen boven de tien. • Problemen met volgordes • Leesfouten bij vraagstukken die woorden bevatten.
Wereldoriëntatie/ zaakvakken	<ul style="list-style-type: none"> • Moeite met het onthouden of ophalen van namen uit het geheugen. Dit is bijvoorbeeld een probleem bij topografie. • Moeite met het snel en accuraat lezen van (lange) teksten.

	<ul style="list-style-type: none"> • Problemen met het maken van verslagen.
Vreemde talen/Engels	<ul style="list-style-type: none"> • Problemen met het leren van nieuwe woorden. • Moeite met het spellen van Engelse woorden. • Moeite met het lezen van Engelse woorden.

Het stappenplan voor groep 5 t/m 8 ziet er schematisch als volgt uit:

stap	Moment in leerjaar	Actie door leerkracht	Toets kalender
1	Aanvang groep 5 t/m 8	instructiekaart opstellen voor alle leerlingen op basis van eindevaluatie/groepsoverzicht groep .	
2	Aanvang groep 5 t/m 8 - oktober/november	Interventieperiode 1 Via analyse toets resultaten en observaties , beschreven in het groepsoverzicht en instructiekaart.	
3	oktober/november	Tussenmeting 1 Effecten van de interventies vaststellen instructiekaart bij/opstellen.	<ul style="list-style-type: none"> • Analyse van de methode toetsen, observatie (taal, spelling, Nieuwsbegrip, Estafette)
4	oktober/november - januari/februari	Interventieperiode 2 Via analyse toets resultaten en observaties, beschreven in instructiekaart.	
5	januari/februari	Hoofdmeting 1 Effecten vaststellen van de interventies en instructiekaart bij/opstellen.	<ul style="list-style-type: none"> • DMT kaart 1, 2 en 3 • AVI • Cito Spelling M5 - M6 - M7 - B/M8 • Cito Begrijpend Lezen M5 - M6 - M7 - B/M8
6	januari/februari - april	Interventieperiode 3 Via analyse toets resultaten en observaties, beschreven in het groepsoverzicht en instructiekaart.	
7	april	Tussenmeting 2 Effecten van de interventies vaststellen plan van aanpak opstellen of instructiekaart bijstellen	<ul style="list-style-type: none"> • Analyse van de methode toetsen, observatie (taal, spelling, Nieuwsbegrip, Estafette)
8	april - mei/juni	Interventieperiode 4 Via analyse toets resultaten en observaties, beschreven in instructiekaart.	
9	mei/juni	Hoofdmeting 2 Eindevaluaties instructiekaart; vastleggen meetgegevens/ observaties in groepsoverzicht.	<ul style="list-style-type: none"> • DMT kaart 1, 2 en 3 • AVI • Cito Spelling E5 - E6 - E7 <ul style="list-style-type: none"> • Cito Begrijpend Lezen E5 - E6 - E7
10	Overgang Voortgezet Onderwijs: De leerkracht(en) van groep 8 zorgen dat informatie betreffende dyslexie wordt genoteerd in het OKR van het VO.		

Waakzaamheid is geboden bij kinderen die:

- *Meertalig zijn (dialect)*: andere klanken, kleinere woordenschat in het Nederlands.
- Een *andere primaire stoornis* hebben (co-morbiditeit):
- Ernstige spraak- en/of taalmoeilijkheden (ESM). Veel kinderen met ESM ontwikkelen op latere leeftijd dyslexie.
- Attention Deficit Hyperactivity Disorder (ADHD): bij ongeveer 25% van de leerlingen met dyslexie is ook sprake van ADHD.
- Autistisch spectrumstoornis (ASS): Bijna alle leerlingen met ASS, met uitzondering van de meeste leerlingen met het syndroom van Asperger, hebben een achterstand in de taalontwikkeling. Specifiek kunnen zij moeite hebben met analyse en synthese, vaak ook problemen met tekstbegrip.
- Niet-verbale leerstoornis (NLD): kinderen met NLD hebben problemen met de visuele informatieverwerking. Letterherkenning, schrijffouten, onleesbaar handschrift komen voor. Spellingregels en interpreteren van taal zijn vaak een probleem.

Compensaties en dispensaties bij lezen en spellen

Leerlingen met dyslexie komen *naar behoefte* in aanmerking voor compenserende en dispenserende maatregelen. *De school is bepalend* als het gaat om het verstrekken c.q. toekennen hiervan. Per leerling wordt bekeken wat er nodig is. Dit wordt vastgelegd op de dyslexie kaart.

Binnen de school bestaat de mogelijkheid om gebruik te maken van ICT middelen (zoals een Daisy speler) als een leerling een zeer zwakke lezer blijkt te zijn. Wel moet dan duidelijk zijn dat de leerling het reguliere lesprogramma niet zonder deze hulpmiddelen zou kunnen volgen. Een Daisy speler wordt *niet* door school verstrekt. Voor kinderen met *een dyslexieverklaring* en die beschikken over een Daisy speler stelt de school indien mogelijk gesproken schoolboeken beschikbaar.

Niet elke leerling met dyslexie komt dus hiervoor in aanmerking. Veel dyslectische leerlingen lezen teksten op een redelijk niveau en hebben vooral moeite met het correct lezen van losse woorden. Als een leerling teksten voldoende kan lezen, maar hij/zij doet er wat langer over, wordt er gekozen voor extra tijd. Ook bij overige hulpmiddelen wordt steeds bekeken of dit noodzakelijk is.

Mogelijke compensaties en dispensaties zijn:

- Gebruik maken van beschikbare ICT-voorzieningen. Indien een leerling hiervan gebruik mag maken mag er spellingcontrole gebruikt worden, met uitzondering van de spellingtoetsen.
- Voorlezen van teksten als er geen ICT-mogelijkheden beschikbaar zijn.
- Extra tijd voor proefwerken/toetsen
- Extra tijd voor het verwerken van een opdracht en/of een aangepaste hoeveelheid werk.
- Aanpassingen bij die onderdelen van het curriculum waarbij een groot beroep wordt gedaan op het automatiseren van vaardigheden, zoals:
- Tafels van vermenigvuldiging: tafelkaart. We starten hiermee op zijn vroegst in groep 6 ; deze wordt nog niet ingezet bij de groepen 4 en 5, omdat dit de groepen zijn
- waarin iedereen de tafels nog moet leren.
- Bij spelling: de spellingkaarten (overzichtskaarten met categorieën).
- Uitzondering hierop zijn de Cito-toetsen.
- Vergroot lettertype.
- Pre-teaching: thuis voorbereiden.
- Alleen bij spellingtoetsen worden spellingfouten gerekend, tenzij vooraf aangegeven.

Cito-toetsen

Algemeen geldt voor alle Cito-toetsen:

- Extra tijd - Vergrote tekst A4 wordt A3 - toetsen in kleinere delen.
- Spelling: i.p.v. module 2 altijd module 1 nemen
- Rekenen: eventueel voorlezen, bij voorkeur digitaal
- Begrijpend lezen: geen verdere compensatie
- Woordenschat: wordt voorgelezen
- Technisch Lezen: geen verdere compensatie
- Eindtoets : voorlezen, bij voorkeur digitale versie, vergrote versie
- Gebruik van een markeerstift

6.2 Diagnostiek en behandeling.

Vanaf 1 januari 2009 is diagnostiek en behandeling van (ernstige) dyslexie in het

basispakket van de zorgverzekering opgenomen. Deze vergoede zorg geldt in principe voor leerlingen van 7 jaar en ouder in het primair onderwijs en leerlingen van 7 t/m 13 jaar in het speciaal onderwijs.

Diagnostiek

Niet alle kinderen met leesproblemen komen in aanmerking voor onderzoek. De ouders kunnen hun kind aanmelden als hij/zij tot de zwakste 10% behoort bij het lezen, of als hij/zij tot de zwakste 16% bij lezen én de zwakste 10% bij spelling behoort. Concreet betekent dit dat leerlingen met een E-score op lezen en leerlingen met een lage D-score op lezen én een E-score op spellen doorgestuurd kunnen worden naar de zorg. Voorwaarde is dat dit is vastgesteld op minimaal drie opeenvolgende meetmomenten en na aanbod van extra zorg of specifieke interventies op school, minimaal twee interventieperioden (Masterplan dyslexie).

Na de aanmelding van de ouders levert de school het leerling dossier van de betreffende leerling aan (de school is dit niet verplicht te doen).

Het protocol Diagnostiek & Behandeling (voor de zorg) stelt de volgende eisen m.b.t. de inhoud van het leerling dossier:

- a. basisgegevens uit het leerlingvolgsysteem
- b. beschrijving van het lees- en spellingprobleem
- c. signalering van het lees- en spellingprobleem: datum, toets (criteria, score),
- d. omschrijving van extra begeleiding en beschrijving van de gebruikte toetsen en normering
- e. vaststelling van de toenemende achterstand ten opzichte van de normgroep, met vermelding van gebruikte toetsen en normcriteria.
- f. argumentatie voor het vermoeden van ernstige dyslexie: aantonen van didactische resistentie na geboden begeleiding van voldoende kwaliteit en intensiteit.
- g. indien bekend, vermelding en beschrijving van eventuele andere (leer)stoornissen.

De vaststelling dat een kind dyslexie heeft, kan alleen gedaan worden na uitgebreid onderzoek van een gediplomeerd orthopedagoog of psycholoog. Tijdens zo'n onderzoek zullen verschillende taken worden afgenomen die het niveau van lezen en schrijven meten, maar die ook inzicht geven in andere processen; bijvoorbeeld hoe het staat met het korte-termijn-geheugen, de intelligentie en geautomatiseerde processen, zoals het snel kunnen benoemen van letters, cijfers en plaatjes.

Behandeling

De vergoede behandeling geldt voor leerlingen met ernstige, enkelvoudige dyslexie. Dat wil zeggen dat er bij deze leerlingen, naast dyslexie, geen sprake is van één of meer andere (leer)stoornissen (co-morbiditeit). Is dat wel het geval, dan hebben deze leerlingen uiteraard recht op goede zorg, maar niet op vergoede zorg in het kader van deze regeling.

7. Leerlijnen

Leerlijn 1: Lees-en schrijfmotivatie

Groep 4-5

1. Kinderen zijn intrinsiek gemotiveerd voor lezen en schrijven.
2. Ze beschouwen lezen en schrijven als dagelijkse routines.
3. Ze zien geschreven taal als communicatiemiddel.
4. Ze hanteren geschreven taal als middel voor informatieverwerking.
5. Ze ervaren geschreven taal als expressiemiddel.

Groep 6-8:

Kinderen waarderen bestaande werken op het terrein van fictie.

1. Ze waarderen werken op het terrein van non-fictie.
2. Ze waarderen bestaande werken op het terrein poëzie.
3. Ze hebben een positief zelfbeeld tegenover het gebruik van geschreven taal.
4. Ze onderkennen het persoonlijk en maatschappelijk belang van geletterdheid.

Leerlijn 2: Technisch Lezen

De leerlingen in groep 4-8 gebruiken verschillende technieken om woorden snel en nauwkeurig te herkennen.

1. Ze herkennen lettercombinaties en spellingpatronen.
2. Ze herkennen lettergrepen in geschreven woorden.
3. Ze herkennen het unieke letterpatroon van (leen)woorden.
4. Ze maken gebruik van de betekenis van een woord.

5. Ze maken gebruik van de context van een woord.

De leerlingen in groep 4-8 gebruiken verschillende technieken om een tekst goed voor te lezen.

1. Ze gebruiken leestekens op de juiste wijze.
2. Ze lezen groepen van woorden als een geheel.
3. Ze lezen een tekst met het juiste dynamisch en melodisch accent.
4. Ze lezen een tekst in het juiste tempo en zonder spellinguitspraak.
5. Ze houden bij het voorlezen rekening met het leesdoel en met het publiek.

Leerlijn 3: Spelling en interpunctie

Groep 4-5:

1. Kinderen zijn in staat klankzuivere woorden correct te spellen.
2. Ze kennen de spelling van woorden met homofonen (ei-ij, au-ou, g-ch)
3. Ze passen de gelijkvormigheidsregel toe (hond-honden, kastkastje).
4. Ze passen de analogieregel toe: (hij zoekt, hij vindt).
5. Ze kunnen eenvoudige interpunctie begrijpen en toepassen: gebruik hoofdletters , punt, vraagteken en uitroepteken.
6. Ze kunnen hun spelling- en interpunctiefouten corrigeren.

Groep 6-8:

1. Kinderen zijn in staat lange, gelede woorden en woordsamenstellingen te spellen (geleidelijk, ademhaling, voetbalwedstrijd).
2. Ze beheersen de regels van de werkwoordspelling (hij verwachtte, de verwachte brief).
3. Ze zijn redelijk in staat leenwoorden correct te spellen (politie, liter, computer).
4. Ze kunnen complexe interpunctie duiden en toepassen: komma, puntkomma, dubbele punt, aanhalingstekens en haakjes.
5. Ze zijn in staat om zelfstandig hun spelling- en interpunctiefouten te onderkennen en te corrigeren.

www.slo.nl/PO/Leergebieden

Bijlage 5.2.1 Instructiekaart

Instructiekaart groep: 1 periode:

rekenen	naam	naam	getalbegrip	meten	meetkunde	lichaam	kleur
instructie onafh.							
instructie gevoel							
instructie afhan.							

taal	naam	naam	Pas. woordeschat	Kritisch luisteren	klank en rijm	eerste/laatste woord	schrift oriëntatie	auditieve synthese
instructie onafh.								
instructie gevoel								
instructie afhan.								

naam	gedrag/soc/emo	motoriek	werkh./concentr.	bijzonderheden

naam	onderwijsbehoefte didactisch	onderwijsbehoefte pedagogisch

Instructiekaart groep: 2 periode:

rekenen	naam	naam	getalbegrip	meten	meetkunde	lichaam	kleur

instructie 😊 onafh.										
instructie 😊 gevoel										
instructie 😊 afhan.										

beginnende

geletterdheid

taal	naam	naam	pas . ws.	kr. l.	kl./ r	1e/ la. w.	sch r or	aud syn	naam	re. lk	fon . be w
instructie 😊 onafh.											
instructie 😊 gevoel											
instructie 😊 afhan.											

naam	gedrag/soc/emo	motoriek	werkh./concentr.	bijzonderheden

naam	onderwijsbehoefte didactisch	onderwijsbehoefte pedagogisch

Instructiekaart groep: _____ periode: _____

Spelling	naam	naam	categorie
----------	------	------	-----------

instructie 😊 onafh.			
instructie 😊 gevoel.			
instructie 😊 afhan.			

rekenen	naam	naam	GET	O/A	V/D	ME	TG	HR	BE_mp	VBP
instructie 😊 onafh.										
instructie 😊 gevoel.										
instructie 😊 afha										

lezen

technisch	naam	Aandacht voor:	begrijpend	naam	strategie
instructie 😊 onafh.			instructie 😊 onafh.		
instructie 😊 gevoel			Instructie 😊 gevoel		
instructie 😊 afhan.			instructie 😊 afhan.		

naam	bijz. heden	onderwijsbehoefte didactisch	onderwijsbehoefte pedagogisch

	Groep 1	Groep 2	Groep 3	Groep 4	Groep 5	Groep 6	Groep 7	Groep 8
3/9 - 7/9								
10/9 - 14/9								
17/9 - 21/9								
24/9 - 28/9								
1/10 - 5/10								
8/10 - 12/10								
15/10 - 19/10								
22/10 - 26/10	Vrij	Vrij	Vrij	Vrij	Vrij	Vrij	Vrij	Vrij
29/10 - 2/11								
5/11 - 9/11			Herfst- signalering	DMT/AVI III/IV/V IIn	DMT/AVI III/IV/V IIn	DMT/AVI III/IV/V IIn	DMT/AVI III/IV/V IIn	DMT/AVI III/IV/V IIn
12/11 - 16/11								
19/11 - 23/11								
26/11 - 30/11	10 m. gespr	10 m. gespr	10 m. gespr	10 m. gespr	10 m. gespr	10 m. gespr	10 m. gespr	10 m. gespr
3/12 - 7/12								
10/12 - 14/12								
17/12 - 21/12								
24/12 - 28/12	Vrij	Vrij	Vrij	Vrij	Vrij	Vrij	Vrij	Vrij
31/12 - 4/1	Vrij	Vrij	Vrij	Vrij	Vrij	Vrij	Vrij	Vrij
7/1 - 11/1								
14/1 - 18/1								
21/1 - 25/1		Rekenen voor k.	DMT /AVI Spelling	DMT /AVI Spelling	DMT /AVI Spelling	DMT /AVI Spelling	DMT /AVI Spelling	DMT /AVI Spelling
28/1 - 1/2		Taal voor k.	Rek/ wisk.	Rek/ wisk. Begr. lui	Rek/ wisk. Begr. lezen	Rek/ wisk. Begr. lezen	Rek/ wisk. Begr. lezen	Rek/ wisk. Begr. lezen
4/2 - 8/2								
11/2 - 15/2								
18/2 - 22/2	Vrij	Vrij	Vrij	Vrij	Vrij	Vrij	Vrij	Vrij
25/2 - 1/3								
4/3 - 8/3								
11/3 - 15/3								
18/3 - 22/3								
25/3 - 29/3	10 m. gespr	10 m. gespr	10 m. gespr	10 m. gespr	10 m. gespr	10 m. gespr	10 m. gespr	10 m. gespr
1/4 - 5/4								
8/4 - 12/4			DMT/AVI III/IV/V IIn	DMT/AVI III/IV/V IIn	DMT/AVI III/IV/V IIn	DMT/AVI III/IV/V IIn	DMT/AVI III/IV/V IIn	DMT/AVI III/IV/V IIn
15/4 - 19/4							entreetoets	eindcito
22/4 - 27/4	Vrij	Vrij	Vrij	Vrij	Vrij	Vrij	Vrij	Vrij
30/4 - 4/5	Vrij	Vrij	Vrij	Vrij	Vrij	Vrij	Vrij	Vrij
6/5 - 10/5								
13/5 - 17/5								
20/5 - 24/5								
27/5 - 31/5								
3/6 - 7/6								
10/6 - 14/6	Taal voor kl.	Taal voor kl.	Rek/wisk	Rek/wisk Begr. lezen	Rek/wisk Begr. lezen	Rek/wisk Begr. lezen	Rek/wisk Begr. lezen	
17/6 - 21/6	Rekenen voor kl.	Rekenen voor kl.	DMT /AVI Spelling	DMT /AVI Spelling	DMT /AVI Spelling	DMT /AVI Spelling	DMT /AVI Spelling	
24/6 - 28/6								
1/7 - 5/7								
8/7 - 12/7								

Bijlage 5.2.4 Afspraken afname Cito LOVS

- **Begrijpend lezen** mag niet worden voorgelezen, wel mogen de leerlingen de tekst zelf hardop lezen.
- **Rekenen en wiskunde** mag worden voorgelezen, dyslectische kinderen mogen hun tafelkaart gebruiken, rekenrekjes e.d. zijn niet toegestaan. Leerlingen in groep 3 en 4 mogen wel tussen uitkomsten noteren in hun boekje, zelf lege getallenlijn tekenen ed. Getallenlijn e.d. afdekken/ verwijderen
Groep 5: gebruik van kladblaadje is toegestaan.
Geen kladblaadje bij:
Groep 6: M6 deel 1, E6 deel 3
Groep 7: M7 deel 2, E7 deel 2
Groep 8: B/M 8 deel 2
- Fouten mogen niet verbeterd worden.
- We laten leerlingen een toets NIET overdoen, uitzonderingen.....
- We leggen een leerling een opdracht NIET uit, zeggen alleen dat ze de opdracht nog maar eens goed moeten lezen.
- Woordenschat wordt vanaf groep 3 NIET meer van te voren geoefend.
- We halen geen onderdelen meer naar voren.
- Wel modellen spelling deel 2 van te voren.

Het afnemen van toetsen bij leerlingen met dyslexie (advies van Cito)

Wanneer kunt u nu welke hulpmiddelen of aanpassingen inzetten bij leerlingen met dyslexie, zonder dat de resultaten te sterk beïnvloed worden?

Advies van Cito

Het advies van Cito voor aanpassingen voor leerlingen met dyslexie is in lijn met de algemene richtlijn die Cito hanteert voor het gebruik van hulpmiddelen en aanpassingen bij toetsen. In principe adviseren wij om alle leerlingen de toetsen onder dezelfde omstandigheden te laten maken en dus de voorgeschreven afname-instructies te volgen. Dit in verband met de vergelijkbaarheid van de resultaten van leerlingen met die van anderen in hun groep en de normgroep. Er kunnen omstandigheden zijn die het noodzakelijk maken om toch bepaalde aanpassingen te doen of hulpmiddelen toe te staan. De vragen die u bij elke aanpassing moet stellen, zijn:

- Meet de toets nog steeds wat hij moet meten?
- Leidt de aanpassing tot overcompensatie, waardoor de leerling bevoordeeld wordt ten opzichte van andere leerlingen?

Hulpmiddelen en aanpassingen bij de LVS-toetsen

Een groot deel van de LVS- toetsen is zowel in een papieren als in een digitale versie beschikbaar. De digitale toetsen Rekenen- Wiskunde, Studievaardigheden, Woordenschat en Spelling beschikken over audiotieve ondersteuning. U zou ervoor kunnen kiezen om de papieren variant van deze toetsen ook in de hogere groepen voor te lezen, zoals dat standaard gebeurt bij de toetsen voor groep 3 en 4. Het heeft echter de voorkeur om bij deze leerlingen de toetsen digitaal af te nemen om te voorkomen dat u bijvoorbeeld door uw stemgebruik de leerlingen onbewust hints geeft.

Aanpassingen: welke mogelijkheden hebt u?

- Algemeen
 - Extra afnametijd (met uitzondering van de toetsen op het gebied van technisch lezen)
 - Toets in meerdere delen afnemen (met uitzondering van de toetsen op van technisch lezen)
 - Vergroten van de teksten van A4 naar A3
- Begrijpend lezen
 - Het is altijd toegestaan om de leerling een toets van een lager niveau aan te bieden, het zogenoemde 'toetsen op maat'. Daarmee zorgt u ervoor dat de leerling met dyslexie niet een te moeilijke toets hoeft te maken én dat u van die leerling nauwkeurige toets resultaten krijgt.
 - In **uitzonderlijke gevallen** kunt u ervoor kiezen om een leerling met ernstige leesproblemen voorafgaand aan de toets afname de teksten **zelf** alvast door laten lezen, bij voorkeur op dezelfde dag als waarop de toets wordt afgenomen. De betreffende leerling mag de bijbehorende opgaven niet zien en de teksten mogen uiteraard niet worden nabesproken

Bijlage 5.2.5. Jaarplanning Handelingsgericht Werken

Jaarplanning 2018 - 2019 Oostenbrink

Datum:	Onderwerp:	Verantwoordelijk:	Controle:
5 november - 9 november 2018	-beginnende geletterdheid -herfstsignalering	Groepsleerkrachten, Stien	Stien
Voor 16 november 2018	Aanpassing instructiekaart: - tussenevaluatie is klaar - evalueren methode toetsen, -aandachtspunten in dag planning	Groepsleer- krachten	Stien
Dinsdag 20 november 2018	Groepsbesprekingen na schooltijd: 1/2 a, 6/7	Groepsleer- krachten / Stien	
Donderdag 22 november 2018	Groepsbesprekingen tijdens gym (3,4,7/8) en na schooltijd 1 /2 b,5	Groepsleer- krachten / Stien	
26 / 27 november 2018	Contactavonden: 1 t/m 8	Groepsleer- krachten	
Dinsdag 21 januari- 1 februari 2019	Cito toetsen, Zie toets kalender	Groepsleer- krachten	
Dinsdag 12 februari 2019	Groepsbesprekingen na schooltijd 1/2a, 6/7 Bespreken cito uitslagen	Groepsleer- krachten / Stien	
Woensdag 13 februari 2019	Klaar: -invoering cito gegevens	Groepsleer- krachten	Stien
Donderdag 14 februari 2019	Groepsbesprekingen tijdens gym(3,4,7/8) en na schooltijd 1/2b, 5 Bespreken cito uitslagen	Groepsleer- krachten / Stien	
Vrijdag 1 maart 2019	Klaar: -evaluatie overzichten -nieuwe overzichten / Instructiekaart	Groepsleer- krachten	Stien
Donderdag 7 maart 2019	School- / groepsanalyse cito maken	Louise, Stien	
?????maart 2019	Bespreking school cito in team	Louise , Stien	
11 maart - 15 maart 2019	Beginnende geletterdheid Groep 2	Groepsleerkrachten	
25 / 27 maart 2019	Contactavonden: 1 t/m 8	Groepsleerkrachten	
Donderdag 4 april 2019	Groepsbesprekingen tijdens gym(3,4,7/8) en na schooltijd (1/2b,5).	Groepsleer- krachten/ Stien	
Dinsdag 9 april 2019	Groepsbesprekingen : 's middags 1/2a, 6/7	Groepsleer- krachten/ Stien	
Woensdag 8 mei 2019	Tussenevaluatie groepsoverzichten klaar Instructiekaart aanpassen	Groepsleer- krachten	Stien
10 juni- 21 juni 2019	Cito toetsen, Zie toets kalender	Groepsleer- krachten	
Dinsdag 25 juni 2019	Groepsbesprekingen : Na schooltijd 1/2a, 6/7	Groepsleer- krachten / Stien	
Donderdag 27 juni 2019	Groepsbesprekingen tijdens gym(3,4,7/8) en na schooltijd (1/2b,5). Bespreken cito uitslagen	Groepsleer- krachten / Stien	
Vrijdag 28 juni 2019	Klaar: invoering cito gegevens	Groepsleerkrachten	Stien
Donderdag 4 juli 2019	School- / groepsanalyse cito maken	Louise ,Stien	
???? juli 2019	Bespreking in team	Louise, Stien	
Vrijdag 5 juli 2019	Klaar: -evaluatie overzichten -nieuwe overzichten / Instructiekaart	Groepsleer- krachten	Stien

5.3.1 Groepsoverzicht

INDIVIDUELE DOELEN / EVALUATIES / ONDERWIJSBEHOEFTE
 GROEPSPLAN leerlingen III / IV / V score

periode:

Naam:	Cito	Metho- -de	Onder- - wijsbe- - hoeft	Doel Okt-nov method e	Behaal d	Evaluatie /observat ie	Onder- - wijsbe- - hoeft	Doel Cito/ method e	behaal d	Evaluatie /observatie	

Bijlage 6.3.1. Inhoudsopgave veiligheidsplan

1. Inleiding
Uitgangspunten
2. Gedragscode algemeen
3. Meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling
4. Gedragscode integriteit
5. Gedragscode agressie, geweld en seksuele intimidatie
6. Gedragscode toelating, schorsing en verwijdering
7. Gedragscode ouderlijk gezag en omgang
8. Gedragscode voorkoming discriminatie
9. Gedragscode pesten
10. Gedragscode bij overlijden van een kind of collega
11. Gedragscode buitenschoolse activiteiten
12. Gedragscode stagiaires
13. Gedragscode calamiteiten(schooleigen)
14. Maatregelen op schoolniveau
15. Handleiding meldcode